

จำนวนออกดไทย

โครงสร้างเนื้อหาพระสูตร

วิทยาการบรรยาย

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

คณะทำงาน โครงการเพิ่มทักษะ(Upskills)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จัดพิมพ์เผยแพร่

โครงสร้างเนื้อหาพระสูตร

- ผู้เขียน : พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.
- ที่ปรึกษา : พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระมหาขวัญชัย ปุตุตวิเสโส ผู้อำนวยการกองวิชาการ
- บรรณาธิการ : คณะกรรมการโครงการเพิ่มทักษะการสอนรายวิชาพระไตรปิฎกวิเคราะห์และ
พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย
- คณะทำงานถอดเทป : นางสาวศิริินภา กองวัสุภรณ์ ดร.สันทัต จันทร์ทาทอง
พระมหาศรายุทธ ฐิตเมโธ นายสุชญา ศิริธัญกร
- ผู้ตรวจฉบับ : คณะกรรมการดำเนินงานโครงการเพิ่มทักษะ (Upskills2)
พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่และพระไตรปิฎกวิเคราะห์ รุ่นที่ ๒
- จำนวนหน้า : ๕๕ หน้า
- พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗
- จำนวนพิมพ์ : ๑๐ เล่ม ฉบับสำเนาถอดเทป
- จัดรูปเล่ม : นายสุชญา ศิริธัญกร
- แบบปก : พระมหาศรายุทธ ฐิตเมโธ
- ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ
ISBN xxx-xxx-xxx-xxx-x
- จัดพิมพ์โดย : กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
โทร.๐๓๕ ๒๔๘ ๐๑๓ (ต่อ ๘๗๖๖)
- พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
โทร.๐๓๕ ๒๔๘ ๐๐๐ ต่อ ๘๕๕๕-๘๕๕๕
โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘ ๕๕๕

ส่วนหนึ่งของเนื้อหา

โครงการพัฒนาทักษะ(Upskills)

การสอนรายวิชาพระไตรปิฎกวิเคราะห์และ
พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖ ถึง ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

ผ่านระบบออนไลน์ zoom id 9779933546

กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี

สำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ

กองสื่อสารองค์กร

ส่วนงานบริหาร สำนักส่งเสริมฯ

กองกิจการวิทยาเขต

สถาบันพระไตรปิฎกศึกษา

วิทยาลัยพระธรรมทูต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จำนวนออกเทียบ

คำปรารภ

“โครงสร้างเนื้อหาพระสูตร” เล่มนี้ เกิดขึ้นมาจากการโครงการเพิ่มทักษะ (Upskills2) การสอนรายวิชา พระไตรปิฎกวิเคราะหฺ์ และพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ โดยร่วมมือกันทำงาน ๗ ส่วนงานคือ กองวิชาการ สำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ กองสื่อสารองค์กร ส่วนงานบริหาร สำนักส่งเสริมฯ กองกิจการวิทยาเขต สถาบันพระไตรปิฎกศึกษา และวิทยาลัยพระธรรมทูต โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ(๑) เพื่อให้บุคลากรสายวิชาการมีความรู้และความเข้าใจ ในเนื้อหาสาระเกี่ยวกับรายวิชา พระไตรปิฎกวิเคราะหฺ์และพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ เพิ่มมากขึ้น (๒) เพื่อให้บุคลากรสายวิชาการ ได้พัฒนาศักยภาพเทคนิคเกี่ยวกับพระไตรปิฎกวิเคราะหฺ์และพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สูงขึ้น (๓) เพื่อให้บุคลากรสายวิชาการ ที่สอนรายวิชาพระไตรปิฎกวิเคราะหฺ์และพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ มีแนวทางการสอนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีการพัฒนาทักษะแก่คณาจารย์ที่เข้าอบรม จำนวน ๒๓๔ รูป/คน ผ่านระบบออนไลน์ zoom id 9779933546 และผ่านลิงก์ <https://zoom.us/j/9779933546> ระยะเวลาดำเนินงาน ๕ เดือน ทุกวันศุกร์ เดือนละ ๔ ครั้ง เริ่มตั้งแต่วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖ และสิ้นสุดโครงการอบรม วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๖๖ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอนางิ้ว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มทักษะ สอนรายวิชาพระพุทธศาสนาและพุทธปรัชญา แก่คณาจารย์ในคณะ วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ และหน่วยวิทยบริการ จำนวน ๒๓๔ รูป/คน และคณาจารย์ผู้เข้าอบรมในโครงการ ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาทักษะ เทคนิคการสอนเกี่ยวกับพระไตรปิฎกวิเคราะหฺ์และพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ เพิ่มมากขึ้นสามารถนำไปปรับใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยไม่มีงบประมาณ และวิทยากรที่บรรยายก็บรรยายให้ความรู้แก่คณาจารย์ชาวมจร โดยการให้เปล่า

เมื่อจบโครงการดังกล่าวแล้ว ประโยชน์ที่นำไปใช้ (๑) บุคลากรสายวิชาการผู้เข้าอบรมมีความรู้และความเข้าใจในกระบวนการเรียนการสอนเกี่ยวกับรายวิชาพระไตรปิฎกวิเคราะห์และพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ เพิ่มมากขึ้น (๒) บุคลากรสายวิชาการ ผู้เข้าอบรมได้พัฒนาศักยภาพเทคนิคการสอนเกี่ยวกับพระไตรปิฎกวิเคราะห์และพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ เพิ่มมากขึ้น เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สูงขึ้น (๓) บุคลากรสายวิชาการ ผู้เข้าอบรมที่สอนรายวิชาพระไตรปิฎกวิเคราะห์และพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ มีแนวทางการสอนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

เพื่อเป็นการทบทวนความรู้ เรื่อง โครงสร้างเนื้อหาพระสูตร ที่บรรยาย โดยพระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รองศาสตราจารย์, ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๑ ครั้ง เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๖ โดยมีคณะทำงาน ประกอบด้วย (๑) นายสมควร ถ้วนอก (๒) พระมหาศรายุทธ ฐิตเมโธ (๓) นายสุชญา ศิริธัญญกร โดยมีขั้นตอนการทำงานเป็น ๓ ระยะ คือ (๑) ส่งข้อมูลเพื่อการถอดเทปเสียง เช่น วิดีโอ และพาวเวอร์พอยท์ (๒) ถอดเทปเสียงคำบรรยาย (๓) ปรับแก้ไขคำบรรยายให้ตรงคำที่บรรยาย ซึ่งการถอดเทปใช้เวลาและปรับแก้ไขประมาณเทปละ ๘-๑๒ ชั่วโมง แต่อย่างไรก็ตาม ในการทำงานครั้งนี้ เพื่อให้มีการเผยแพร่ถอดเทปสำเนา ก่อน จึงได้สร้างเป็นรูปเล่มหนังสือเผยแพร่ทางออนไลน์ไปก่อน อีกทั้งได้มีส่วนร่วมแนวทางการทำงานแบบใหม่ของมหาวิทยาลัย ทั้ง ๗ ส่วนงานมาทำงานและเดินไปด้วยกัน ซึ่งเป็นการทำงานเป็นทีม และทีมตรงนี้ คือก้าวแรกและก้าวต่อ ๆ ไป ที่จะสร้างงานสร้างผลงานวิชาการที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในฐานะผู้ปรับแก้ไขภาษาและปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับคำบรรยายเรื่องแนวคิดเบื้องหลังการจัดระบบเนื้อหาพระไตรปิฎก ในฐานะคนทำงานประโยชน์ที่ได้รับ ก็คือความสุขที่ได้รับความรู้ในขณะที่ถอดเทป และอีกประการหนึ่ง ก็คือได้สร้างผลงานวิชาการ เรื่อง โครงสร้างเนื้อหาพระสูตร ซึ่งเกิดจากผู้บริหารระดับสูง รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมาบรรยายให้ฟัง ซึ่งเรื่องทำนองเช่นนี้ ก็เกิดขึ้นที่จัดในนามโครงการเป็นครั้งแรกและบรรยายกันนานเป็น

ระยะเวลา ๕ เดือน ซึ่งเกิดประโยชน์อย่างยิ่งแก่คณาจารย์และบุคคลทั่วไปที่ได้มีโอกาสได้เข้าฟังและมาเรียนรู้วิชาการทางพระพุทธศาสนา เมื่อถอดเทปคำบรรยายเรื่องแนวคิดเบื้องต้นหลังการจัดระบบเนื้อหาพระไตรปิฎก เสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง จึงได้ร่วมกันทำเป็นเล่มในรูปแบบหนังสือแบ่งเป็นตอน ๆ ตอนละเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาพระไตรปิฎกวิเคราะห์ เมื่อจัดทำเป็นรูปเล่มเสร็จแล้ว ก็ได้นำมาเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์กองวิชาการ มจร ดังที่ปรากฏ

กราบขอพระคุณองค์วิทยากร ผู้บริหารที่ประสิทธิประสาทความรู้เรื่องแนวคิดเบื้องต้นหลังการจัดระบบเนื้อหาพระไตรปิฎก ในทางพระพุทธศาสนา อย่างหาที่สุดมิได้ และขอขอบพระคุณท่านผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ที่ช่วยสนับสนุนโครงการนี้ด้วยดีตลอดมา จึงเป็นปัจจัยเกื้อกูลให้เกิดหนังสือ “โครงสร้างเนื้อหาพระสูตร” เล่มนี้ขึ้น ขออานิสงส์แห่งการจัดทำเล่มหนังสือ “โครงสร้างเนื้อหาพระสูตร” ครั้งนี้ จงเป็นปัจจัยแห่งความเจริญแพร่หลายของพระสัทธรรม เพื่อความเกษมศานต์แห่งมหาชนตลอดกาล ยาวนานสืบไป

กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำนำ

หนังสือ “โครงสร้างเนื้อหาพระสูตร” เป็นผลงานที่บรรยายของพระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รองศาสตราจารย์ ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่คณะทำงานได้รวบรวมและเรียบเรียงขึ้นจากการบรรยายเรื่องแนวคิดเบื้องต้นหลังการจัดระบบเนื้อหาพระไตรปิฎกจากโครงการเพิ่มทักษะ (Upskills2) การสอนรายวิชาพระไตรปิฎกวิเคราะห์และพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่

เนื้อหาภายในเล่มประกอบด้วย โครงสร้างการเขียนบทความ โครงสร้างพระสูตร Wh-questions : หลักการวิเคราะห์พระสูตร คำถามแบบ Wh-questions อัมมจักกัปปวัตตนสูตร : ส่วนนำ (พระอานนท) อัมมจักกัปปวัตตนสูตร : ส่วนนำ (พระอานนท) อัมมจักกัปปวัตตนสูตร : ส่วนเนื้อหา (พระพุทธเจ้า) อัมมจักกัปปวัตตนสูตร : ส่วนสรุป (พระอานนท) พระโกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรม (impact) วิเคราะห์อัมมจักกัปปวัตตนสูตร อนัตตลักขณสูตร : ส่วนเนื้อหา (พระพุทธเจ้า) อนัตตลักขณสูตร : ส่วนสรุป (พระอานนท) วิเคราะห์อนัตตลักขณสูตร เนื้อหาแต่ส่วนความแจ่มแล้วในเล่มนี้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือ “โครงสร้างเนื้อหาพระสูตร” เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์เกื้อกูลก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในโครงสร้างเนื้อหาพระสูตร และการวิเคราะห์สูตร ๒ สูตรคือ อัมมจักกัปปวัตตนสูตร และอนัตตลักขณสูตร แก่คณาจารย์นิสิตและประชาชนทั่วไปตลอดไป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำปรารภ	๗
คำนำ	๑๐
ความนำ	๑๓
โครงสร้างการเขียนบทความ	๑๔
โครงสร้างพระสูตร	๑๗
Wh-questions : หลักการวิเคราะห์พระสูตร	๒๐
คำถามแบบ Wh-questions	๒๖
ฉัมมจักกัปปวัตตนสูตร : ส่วนนำ (พระอานนท์)	๒๗
ฉัมมจักกัปปวัตตนสูตร : ส่วนนำ (พระอานนท์)	๓๑
ฉัมมจักกัปปวัตตนสูตร : ส่วนเนื้อหา (พระพุทธเจ้า)	๓๓
ฉัมมจักกัปปวัตตนสูตร : ส่วนสรุป (พระอานนท์)	๓๘
พระโกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรม (impact)	๔๐
วิเคราะห์ฉัมมจักกัปปวัตตนสูตร	๔๓
อนัตตลักขณสูตร : ส่วนเนื้อ (พระพุทธเจ้า)	๔๙
อนัตตลักขณสูตร : ส่วนสรุป (พระอานนท์)	๕๒
วิเคราะห์อนัตตลักขณสูตร	๕๔
บทสรุป	๕๕

โครงสร้างเนื้อหาพระสูตร

โครงการเพิ่มทักษะ (Upskills)
การอบรมวิชาพระไตรปิฎกปริวรรต และ
พระสูตรฉบับภาษาไทย

เริ่มบรรยายครั้งที่ ๑
วันศุกร์ที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๑.๐๐ น. ๓๓ วิชชาปริวรรต
+ บทชอโฆ โขณภคตบรูณ์ ภูฑูมิกโร, รศ.ดร.
เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. ๓๓ พระพุทธศาสนาในภาษาสันสกฤต
+ สมภารธรรม

ไปคือใช้ส่วนคินธรรมที่ ๒ ภาวโภก ไม้ภาวธรรมคุณโฆ

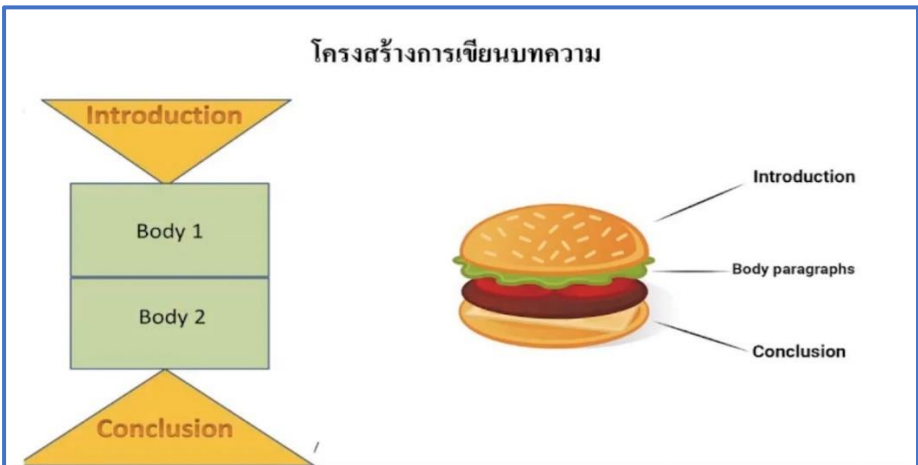
ความนำ

สวัสดีและเจริญพรทุกท่านที่เข้ามาร่วมรับฟังการบรรยาย ทั้งที่เป็นบรรพชิต และคฤหัสถ์ เป็นผู้บริหารคณาจารย์และเจ้าหน้าที่บุคลากรทุกภาคส่วนของมหาวิทยาลัย ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป ครั้งนี้เป็นการบรรยายครั้งที่ ๔ ในรายวิชา พระไตรปิฎกวิเคราะห์ หัวข้อเรื่อง “โครงสร้างเนื้อหาของพระสูตร” เป็นการบรรยายวิเคราะห์แสดงเป็นตัวอย่างให้ดูว่า พระสูตรนั้นมีโครงสร้างเนื้อหาอย่างไรบ้าง เพื่อให้ง่ายต่อการที่จะไปศึกษาด้วยตัวเอง เพราะว่า หลายท่านไม่คุ้นเคยกับพระไตรปิฎก ซึ่งอาจจะมองว่ามีเนื้อหากว้างใหญ่ไพศาล จับต้นชนปลายไม่ถูก ไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไร อ่านไปก็อาจจะเหมือนหลงป่าอยู่ในเนื้อหาพระไตรปิฎก ไม่รู้จะเริ่มอย่างไร เพราะฉะนั้น ในวันนี้ก็จะแสดงตัวอย่างของการวิเคราะห์เนื้อหาของพระไตรปิฎกในส่วนของพระสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการอ่านและศึกษาพระสูตรด้วยตนเองของแต่ละท่าน แต่ละท่านอาจจะมีเทคนิคไม่เหมือนกัน

ในที่นี้ ขอยกเอาตัวอย่างเทคนิคสมัยใหม่ก็แล้วกัน ก่อนที่เราจะพูดถึงโครงสร้างเนื้อหาของพระสูตรแต่ละสูตร ให้เรานึกภาพตัวอย่างการที่เราจะเขียนบทความ การเขียนบทความวิชาการก็ดี เขียนวิทยานิพนธ์ก็ดี หรือเขียนงานวิจัยก็ดี ไม่ว่าจะมีความหนา กี่หน้าก็ตาม ๒๐๐ หน้า ๓๐๐ หน้าก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนของการขยายออกไปจากโครงสร้างที่เราเรียกว่า Structure ในภาษาอังกฤษ มีอยู่ ๓ ส่วนหลักเท่านั้น เวลาที่เราทำวิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยก็จะเห็นว่า บทที่หนึ่งเป็นบทนำที่เราเรียกว่า Introduction บทสุดท้ายเป็นบทสรุปที่เรียกว่า Conclusion ส่วนที่เหลือที่อยู่ตรงกลางทั้งหมดจะหนาเท่าไรก็ตาม จะมีกี่หน้าก็บทก็ตาม ส่วนตรงกลางนี้ใน

ภาษาอังกฤษเรียกว่าส่วน Body หรือส่วนเนื้อหา การแบ่งเป็น ๓ ส่วน ก็เพื่อให้ เนื้อหาในงานนั้นทำหน้าที่แตกต่างกัน หน้า introduction หรือส่วนนำทำหน้าที่อะไร , หน้าของ body ทำหน้าที่อะไร หน้า conclusion ส่วนสรุปทำหน้าที่อะไร และใน ๓ ส่วนนี้มีบทบาทสัมพันธ์กันอย่างไร

โครงสร้างการเขียนบทความ

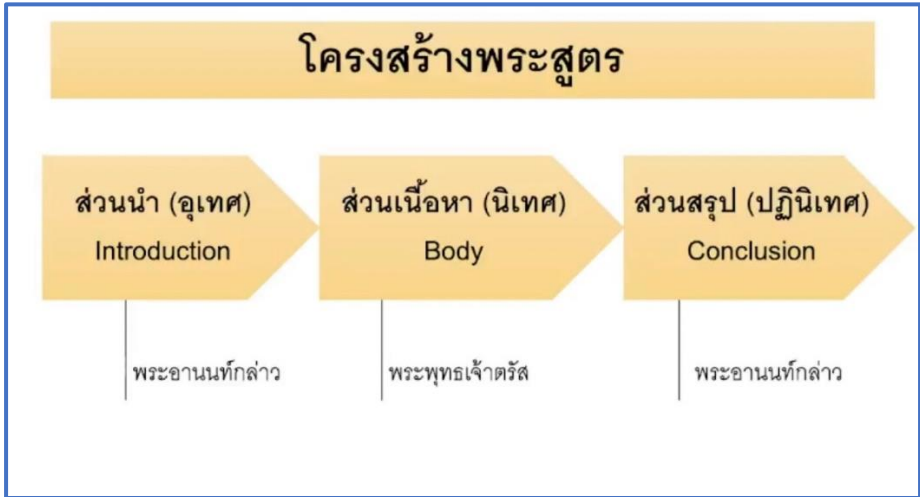

มองอีกแบบหนึ่ง ก็เหมือนกับแซนวิชที่เราทั้งหลายเคยรับประทานกัน แซนวิช เป็นการเอาขนมปังมาประกบกันเป็นชั้น ๆ มีชั้นบนกับชั้นล่างและมีไส้ตรงกลาง อาจจะเป็นเนื้อบ้าง ผักบ้าง เป็นเนื้อปลาหรือหมูหรือเนื้ออะไรก็ได้แล้วแต่ ซึ่งชั้นขนมปัง ที่อยู่ข้างบนก็เป็นเหมือนส่วนนำ introduction ชั้นขนมปังที่อยู่ข้างล่างก็เหมือนเป็นส่วนสรุป conclusion ส่วนใหญ่ที่เป็นผักเป็นเนื้อที่อยู่ตรงกลางเป็นเหมือนส่วน เนื้อหา body นั่นเอง

เพราะฉะนั้น งานวิชาการในโลกปัจจุบัน ไม่ว่าจะเราจะเขียนอะไรก็ตาม ขึ้นชื่อว่า เป็นงานวิชาการ ไม่ว่าจะจะเป็นบทความที่ตีพิมพ์ในวารสาร วิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัย แต่ละมหาวิทยาลัยอาจจะใช้คำต่างกันบ้าง แต่โครงสร้าง มันเป็นสากล ก็เหมือนกับ อาคารหลังหนึ่ง ไม่ว่าจะวิศวกรจะออกแบบอย่างไร ก็จะมี ๓ ส่วนเหมือนกัน คือส่วนที่เป็นฐานรากเป็นเสาเข็มรับน้ำหนักก็เป็นส่วนหนึ่ง ส่วนที่เป็นตัวอาคารก็เป็นส่วนหนึ่ง ส่วนที่เป็นหลังคาก็เป็นส่วนหนึ่ง รวมเป็น ๓ ส่วน เหมือน ๆ กัน ส่วนรูปร่างหน้าตา ของอาคารแต่ละอาคารก็แล้วแต่การดีไซน์หรือสไตล์การออกแบบของสถาปนิกและ วิศวกรแต่ละคน เช่นเดียวกับนักเขียนแต่ละคนก็มีสไตล์แตกต่างกันไป แต่ไม่ว่าจะเป็น ใครก็ตามก็ต้องยึดหลักโครงสร้างใหญ่ ๆ เหมือนกัน นี่คือการยกตัวอย่างให้เห็น ภาพเพื่อที่จะโยนไปหาการวิเคราะห์โครงสร้างเนื้อหาของพระสูตร หลายท่านที่เรียน การเขียนบทความมาแล้วหรือทำวิจัยมาแล้วก็พอจะทราบ ส่วนที่ภาษาอังกฤษ เรียก ส่วนนำว่า introduction ก็เหมือนกับที่เราฝึกสนทนาภาษาอังกฤษ ก็จะมีการแนะนำ ตัวให้เพื่อนรู้จักเราและเรารู้จักเพื่อน เราก็จะคุ้นเคยกับคำว่า introduction ที่เป็น คำนาม introduce ที่เป็นคำกริยา คำว่า introduce ก็คือนำเข้าสู่ประเด็น นำเข้าสู่ เนื้อหาว่า เราจะพูดอะไร จะแสดงอะไร อยู่ดี ๆ เราจะขึ้นต้นแบบทะเลาะกลางปล้อง ขึ้นมาเลยไม่ได้ลักษณะเดียวกัน ถ้าเป็นการแสดงลึกลับก็เป็นการไหว้ครูก่อน เป็นการ intro เพื่อที่จะสร้างบรรยากาศให้ผู้ชมเกิดความอยากรู้อยากเห็น เราให้เกิดความ สนุกสนาน ไม่ใช่อยู่ดี ๆ ก็เข้าเรื่องเลยก็ไม่ใช่ เพราะฉะนั้น จะทำอะไรก็ตามก็เป็น วัฒนธรรมประเพณีตั้งแต่โบราณแล้ว เหมือนที่เขาบอกว่า ร้องรำแบบไม่มีปีไม่มีขลุ่ย อยู่ ๆ ก็แทรกขึ้นมาหรือพูดขึ้นมาแบบไม่มีปีไม่มีขลุ่ย ทะลุดกลางปล้อง นี่คือไม่มี introduction

การจะเป็นคนที่มี introduction ก็จะต้องมีบทนำมาก่อน ถ้าเราจะทำวิทยานิพนธ์ หรือเขียนบทความก็ต้อง intro ว่า เรามีเหตุผลอะไรจึงต้องการทำเรื่องนี้ ชวนผู้อ่าน ไปดูที่ไปที่มาสักหน่อยแล้วก็ชวนให้เขาเห็นว่าเรามีโจทย์มีคำถามอะไร อันนี้คือหน้าที่ ของ introduction แสดงปัญหาหรือข้อสงสัยของเรา เพื่อที่จะนำไปสู่การตอบคำถาม ในท้ายที่สุด ส่วน body จะทำหน้าที่ของการให้รายละเอียด เช่น เราไปเก็บข้อมูลการ วิจัยมาด้วยการค้นคว้าเอกสารตำรา หรือพระไตรปิฎกมาอ้างอิงมาวิเคราะห์ เพราะฉะนั้นส่วน body ก็เป็นส่วนที่ใหญ่ที่สุดหน้าที่สุด บรรจุไปด้วยหลักฐานข้อมูล และเหตุผลของเรา ที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน ปัญหาที่เราต้องการจะตอบ แต่ถ้ามัน ไม่เกี่ยวข้องก็ไม่ต้องนำมาใส่ ส่วน conclusion ในภาษาไทยเรามักจะแปลว่า สรุป แต่ในความหมายก็คือการให้คำตอบ การตอบคำถามนั่นเอง มีความหมายคล้ายกับ answer ในภาษาอังกฤษ ที่แปลว่า ตอบคำถาม ทำไมไม่ต้องตอบคำถาม ก็เพราะว่าใน intro หรือในส่วนนำ เราตั้งคำถาม ตั้งโจทย์วิจัยไว้ หรือตั้งคำถามบทความเอาไว้ เมื่อ เราเริ่มต้นด้วยคำถามแล้ว ก็ต้องจบลงด้วยคำตอบ และจะจบลงเฉย ๆ โดยไม่มีการ ตอบคำถามไม่ได้ มันเหมือนทิ้งให้ผู้อ่านไปหาคำตอบเอาเอง เหมือนนิยายที่อ่านแล้ว เหมือนยังไม่จบ เหมือนดูหนัง ดูละคร ดูแล้วเหมือนไม่จบ จบไปเฉย ๆ แบบเหมือนไม่ จบ เราเรียกว่าไม่มี conclusion คนดูก็เกิดอารมณ์ค้างนอนไม่หลับ งานวิชาการ เช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงต้องการจะให้ทราบก่อน

โครงสร้างพระสูตร

ทีนี้ถ้าเราเปรียบเทียบกับโครงสร้างเนื้อหาพระสูตร ก็เหมือนกับการที่พระอาจารย์ผู้สังคายนาพระไตรปิฎก รวบรวมเรียบเรียงพระไตรปิฎกให้เป็นหมวดหมู่ มีเจตนาที่จะวางโครงสร้างเนื้อหาของพระสูตร ให้มีลักษณะเป็น ๓ ส่วนเช่นเดียวกัน คือ ส่วน introduction ส่วน body แล้วก็ส่วน conclusion มีโครงสร้างใหญ่คล้าย ๆ กันมาก ถ้าใครเคยอ่านพระสูตร สังเกตดี ๆ อ่านแบบวิเคราะห์จะเห็นโครงสร้างที่ซ่อนอยู่ โดยท่านก็ไม่ได้บอกโดยตรง แต่ว่า ในประเพณียุคหลัง ๆ มา ในการแต่งคัมภีร์ก็จะยังคงยึดโครงสร้างนี้อยู่ แม้แต่พระสงฆ์เวลาเทศน์ผู้เทศน์ท่านก็ได้บอกตรง ๆ ว่า ท่านเทศน์ถูกต้องตามหลักจารีตประเพณี

การเทศน์นั้นก็จะต้องมีโครงสร้าง ๓ ส่วน ส่วนที่เป็นส่วนนำที่เรียกว่า อุเทศ คือ ยกประเด็นยกหัวข้อขึ้นมา เช่นจะเทศน์เรื่องการฟังตนเอง ก็ต้องยกหัวข้อเทศน์เป็นพุทธภาษิตขึ้นมาว่า อตตาทิ อตตโน นาโถ (ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน) การยกขึ้นมา

อย่างนี้ก็เรียกว่าเป็น introduction เป็นส่วนนำว่า ต่อไปนี้ข้าพเจ้าจะอภิปรายหรือจะอธิบายเรื่องนี้ประเด็นนี้ การยกคาถาภาซิตขึ้นมาหรือใครเคยเรียนนักธรรมก็จะรู้วิธีการแต่งกระทู้ การแต่งกระทู้ก็เริ่มต้นด้วยการยกกระทู้ขึ้นมา กระทู้ก็คือ topic หรือหัวข้อที่ยกขึ้นมาเพื่ออภิปราย ส่วนนี้เราเรียกว่า ส่วนนำ เกริ่นนำ ถ้าเป็นพระไตรปิฎก โครงสร้างส่วนนี้จะเป็นคำพูดของท่านพระอานนท์เถระเป็นผู้พูด ไม่ใช่พระพุทเจ้า พระสูตรหนึ่ง ๆ เช่น อัมมจักกัปปวัตตนสูตร เราอย่าไปคิดว่า เนื้อหาพระสูตรทั้งหมดทุกถ้อยคำ เป็นพุทธพจน์หรือเป็นคำพูดของพระพุทเจ้าทั้งหมด จะมีบางส่วนที่เป็นส่วนใหญ่ประมาณ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ เป็นพุทธพจน์หรือเป็นคำพูดของพระพุทเจ้า ที่เหลือส่วนหนึ่งจะเป็นคำพูดของพระอานนท์ ทำไมถึงเป็นคำพูดของพระอานนท์ เพราะพระอานนท์เป็นพุทธอุปัฏฐากอยู่ใกล้ชิดพระพุทเจ้า ได้ขอพรกับพระพุทเจ้าว่า พระพุทเจ้าไปแสดงธรรมที่ไหน ก็ให้มาแสดงธรรมให้พระอานนท์ฟังด้วย ท่านจะได้ทรงจำไว้บันทึกไว้ เพราะฉะนั้น ในสังคายนาครั้งที่ ๑ ท่านก็เลยมีบทบาทในการเป็นผู้ให้ข้อมูลหรือเป็นผู้ตอบคำถามเกี่ยวกับพระสูตร เพราะฉะนั้นพระสูตรส่วนใหญ่ในพระไตรปิฎก จะเริ่มต้นด้วยคำพูดของพระอานนท์ แล้วตามด้วยคำของพระพุทเจ้าแล้วจบลงด้วยคำของพระอานนท์อีกที คือเหมือนกับว่าท่านพระอานนท์เกริ่นนำ เสร็จแล้วก็จะ เป็นเนื้อหาที่เป็นพุทธพจน์ของพระพุทเจ้าโดยตรง เสร็จแล้วพระอานนท์ก็จะมาสรุปตอนท้ายพระสูตรอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเราจะเรียกส่วนนี้ว่า ส่วนสรุปหรือส่วน conclusion ก็ได้

ประเพณีการเทศน์ของพระสงฆ์ไทย รวมทั้งพระสงฆ์ตั้งแต่สมัยโบราณรวมทั้งประเพณีการประพันธ์หรือการแต่งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ก็จะคล้าย ๆ กัน เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นคัมภีร์ที่ชัดเจนที่สุด รวมทั้งคัมภีร์มังคลัตถทีปนีก็จะเริ่มต้นด้วยอุทส คือยกคาถาภาซิตขึ้นมาเป็นตัวตั้งก่อน ตัวตั้งในที่นี้ก็เหมือนนักศึกษานักวิจัยตั้ง

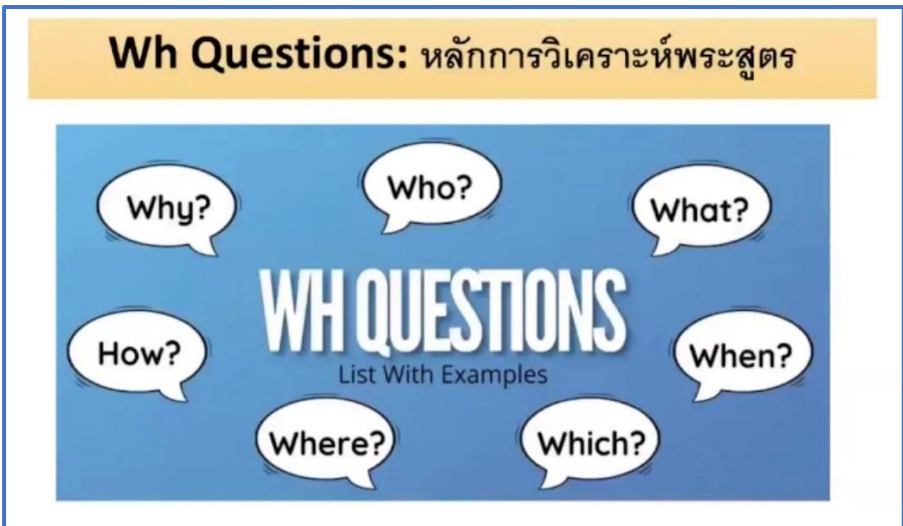
ประเด็นปัญหาการทำวิทยานิพนธ์ในส่วนนำ เสร็จแล้วส่วนเนื้อหาอธิบายหลักฐาน พุทธพจน์ต่าง ๆ ที่พุทธเจ้าตรัสไว้ในพระไตรปิฎก ยกมาอ้างอิงยกมาอธิบาย ส่วนนี้เรา เรียกว่าส่วนนิเทศหรืออุเทศ นิเทศแล้วก็ปฏินิเทศ ปฏินิเทศก็คือส่วนสรุป พระสงฆ์ เวลาท่านเทศน์ก่อนที่ท่านจะจบ ท่านก็จะย้อนกลับไปหรือเหมือนเขียนกระทู้ธรรม เช่นกัน ท่านจะย้อนกลับไปว่า สมดังพุทธภาษิตที่ได้ลิขิตเอาไว้ในเบื้องต้นว่าอย่างนั้น อย่างนี้ เป็นต้น สมมุติว่าเริ่มต้นด้วย อตตาทิ อตตโน นาโถ เป็นอุเทศอธิบายหลักการ ฟังตนเองในพุทธศาสนาว่า ทำไมต้องฟังตนเอง การฟังตัวเองคืออะไร วิธีการ ฟังตนเองต้องฟังอย่างไร เสร็จแล้วก่อนจบก็ต้องสรุป สรุปแล้วก็ย้อนกลับไปที่เขา เรียกว่า restatement ในภาษาของนักวิจัย คือย้อนกลับไปยกเอาประเด็นหรือข้อ คำถามที่ตนเองกล่าวไว้ในตอนต้นในส่วนนำเอามากล่าว้าอีกครั้งหนึ่ง เสร็จแล้วก็ให้ คำตอบแบบสั้น ๆ ง่าย ๆ สรุปเช่นเดียวกับในการแสดงธรรมหรือในการแต่งกระทู้ ธรรมในการแต่งคัมภีร์สมัยโบราณ

พระสงฆ์ปัจจุบันนี้อาจจะไม่ค่อยเน้นเท่าไรนัก แต่โบราณท่านจะเน้นมาก ท่านก็ จะทำเป็นปฏินิเทศคือย้อนกลับไปหาประเด็นที่ตั้งไว้ตอนต้นแล้วก็สรุปให้กระชับสั้น และเป็นภาษาง่าย ๆ อีกครั้งหนึ่ง ส่วนนี้เป็นเนื้อหาของพระสูตรที่เป็นคำกล่าวของ พระอานนท์ เพราะฉะนั้น พระอานนท์จึงเป็นคนเปิดหัวและเป็นคนปิดท้าย ตรงกลาง เป็นคำกล่าวของพระพุทธเจ้า

นี่คือโครงสร้างของพระสูตร พระอานนท์เปิดหัว แล้วก็พระอานนท์ปิดท้าย ส่วน ตรงกลางนั้นเป็นสิ่งที่เรียกว่าพุทธพจน์ หรือพระดำรัสจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า โดยตรง โครงสร้างนี้เรียกว่าเป็นโครงสร้างที่เป็นมาตรฐานเป็นจารีตประเพณีของชาว พุทธ โดยเฉพาะพุทธศาสนาเถรวาท มีอิทธิพลต่อการเทศน์การแสดงธรรมมีอิทธิพล ต่อการแต่งตำราแต่งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และยังถือว่าเป็นโครงสร้างสากลที่

นักวิชาการทั่วโลกใช้ ซึ่งก็ไม่ว่าใครลอกเลียนใครแต่ก็ถือว่าเป็นโครงสร้างสากลในการเขียนงานวิจัยเขียนบทความวิชาการ จะมีโครงสร้างสากลแบบ ๓ ส่วน ที่นี้เวลาวิเคราะห์พระสูตร วิธีการวิเคราะห์แบบที่ต้องการนำเสนอในที่นี้ก็คือให้อาโครงสร้าง ๓ ส่วนนี้ไปจับดูแล้วระบุให้ได้ว่า ส่วนไหนเป็นส่วนนำที่กล่าวโดยพระอานนท์ ส่วนไหนเป็นส่วนเนื้อหาที่ตรัสโดยพระพุทธเจ้า และส่วนไหนเป็นส่วนสรุปที่กล่าวโดยท่านพระอานนท์ พระสูตรส่วนใหญ่จะมีโครงสร้างครบอย่างนี้ มีบางส่วนที่อาจจะไม่มีส่วนนำของพระอานนท์ ขึ้นต้นเป็นพระพุทธพจน์โดยตรงเลยก็มี ซึ่งมีบางส่วนในพระไตรปิฎก

Wh-questions : หลักการวิเคราะห์พระสูตร

ที่นี่มีหลักการวิเคราะห์อีกแบบหนึ่ง เราก็อาจจะเอาหลักที่ใช้ในวงการหลาย ๆ วงการ หลักในการตั้งคำถามและในการคิด โดยเฉพาะพวกเรียนสายสื่อมวลชนวารสารศาสตร์ เราก็มักจะพูดถึง หรือทั่ว ๆ ไป ก็คือเอาคำถามเป็นตัวตั้งในการวิเคราะห์ ถ้าเราเรียนภาษาอังกฤษมาครูอาจารย์ก็จะสอนว่า ถามแบบนี้ก็คือถามแบบ Wh- questions ก็คือคำถามที่ขึ้นต้นด้วยตัวอักษร Wh เรียกว่า Wh-questions บางทีแล้วแต่ว่าจะเอากี่คำถาม ๕ คำถามก็มี ๖ คำถามก็มี ๗ คำถามก็มี ก็แล้วแต่ ส่วนใหญ่ก็ไม่ใช่น้อยกว่า ๕-๖ ประมาณนี้ คำถามที่ ๑ คือถามว่า Who ใคร What ทำอะไร Where ทำที่ไหน When ทำเมื่อไหร่ How ทำอย่างไร Why ทำไมถึงต้องทำอย่างนั้น Which ทำแบบไหน มันอาจจะมียหลายอย่างให้ทำแต่ทำแบบอันไหน อันนี้ก็คือ ๖ คำถาม Who What When Where Why How นี่ก็ Wh-questions ในภาษาบาลี ก็จะมีคำถามแบบเดียวกันนี้ แต่ว่าเราไม่ค่อยเอามาเน้นเท่าไร เช่น Who โภ ใคร Why กสฺมา ทำไม How หิ กหิ เป็นต้น ทีนี้เวลาเราถาม Who? ใคร? ในการวิเคราะห์พระสูตร คำตอบสำหรับคำถามนี้ก็อาจจะโยงไปหาว่าในพระสูตรนี้ใครเป็นคนมีบทบาททำอะไร เช่นพระอานนท์ทำอะไรในพระสูตรนี้ พระพุทธเจ้าทำอะไรในพระสูตรนี้ มีใครบ้าง ตัวละครหรือบุคคลสำคัญในพระสูตรนี้มีใครบ้าง อย่างเช่นธัมมจักกัปปวัตตนสูตร มีบุคคลที่อยู่ในพระสูตรก็อย่าง เช่น พระอานนท์ในฐานะผู้มีบทบาทส่วนนำ และสรุปปิดท้ายในพระสูตร พระพุทธเจ้าในฐานะผู้แสดงธรรม และพระปัญจวัคคีย์ ทั้ง ๕ ในฐานะผู้ฟัง เวลาตอบคำถามก็จะได้บุคคล ๓ กลุ่ม และบทบาทหน้าที่ไม่เหมือนกัน พระอานนท์ พระพุทธเจ้า แล้วก็พระปัญจวัคคีย์

อันนี้ก็เป็นตัวอย่าง คำถาม What? อะไร? ก็ต้องถามว่าแต่ละท่านแต่ละคนทำอะไร รู้จักว่าเป็นใครแล้ว พระอานนท์ทำอะไร พระพุทธเจ้าทำอะไร พระปัญจวัคคีย์ทำอะไร คำถามว่า Where? คือทำที่ไหน? ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ตอนต้นก็บอก

เลยว่า “เอก สมัย ภควา พาราณสีย วิหริติ อสิปตเน มิคทาเย สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประทับอยู่ที่ป่าอสิปตนมฤคทายวัน กรุงพาราณสี” ถาม Where? ที่ไหน? ตอบ กรุงพาราณสี อันนี้ตอบแบบสถานที่กว้างใหญ่ และเป็น City เป็นเมือง เป็นกรุง พาราณสี ตอบแบบให้แคบลงไปอีก ที่ไหน? กรุงพาราณสีมันกว้างใหญ่ไพศาล ถามที่ ไหน? ตอบที่ป่าอสิปตนมฤคทายวัน เหมือนเราตอบว่า ที่ไหน? ตอบที่อยู่ชยา อชชยา มันใหญ่มีหลายอำเภอด้วย อันนี้ที่ไหนของอชชยา? ที่วังน้อย ตำบลลำไทร จะรออยู่ที่ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตอบแบบเจาะจง ถือว่าตอบ ได้แล้วว่าที่ไหน คำถามว่า When? เมื่อไร? ในพระสูตรอาจจะตอบยากหน่อย เพราะ สมัยก่อนไม่มี พ.ศ. ไม่มีระบบ พ.ศ. ไม่มีเลข พ.ศ. ท่านก็พูดไว้กว้าง ๆ ว่า สมัยหนึ่ง (เอก สมัย) สมัยหนึ่งก็ไม่ว่าเลยว่าสมัยไหน โอกาสหนึ่ง สมัยหนึ่ง และเราก็สามารถจะ วิเคราะห์อนุมานได้ เพราะสูตรนี้เป็นพระสูตรแรกที่พระพุทธเจ้าแสดงธรรม ก็แสดง ว่าจะต้องเป็นพรรษาแรก

ถามว่า แสดงพระธรรมจักรเมื่อไร ตอบว่าตั้งแต่พรรษาแรก ในพระธรรมจักรนี้ เป็นพระสูตรแรกเป็นปฐมเทศนา ก็ตอบได้ว่าเป็นพรรษาแรก เป็นปีแรกแห่งการตรัสรู้ ปีแรกหลังการตรัสรู้นั่นเอง ตอบได้แล้ว อันนี้บางอย่างไม่ชัดแต่สามารถวิเคราะห์ได้ How? อย่างไร? ถามอย่างไรนี้ก็ตอบได้หลายอย่าง introduction สำหรับพระ อานนทนั้น พระอานนท์ทำอะไร ท่านเริ่มต้นด้วยการกล่าวนำพระสูตร จบลงด้วย สรุบน้ำพระสูตร แสดงธรรมเสร็จแล้วมีอะไรเกิดขึ้นบ้าง คำถามอย่างไร? สำหรับ พระพุทธเจ้า พระองค์ก็ได้หาคนที่จะมาฟังธรรมให้ได้ดวงตาเห็นธรรมได้เร็วที่สุด และ บรรลุธรรมได้เร็วที่สุด แล้วก็นึกถึงครูทั้ง สอง คือ อาหารดาบสกับอุทกดาบส แต่ทั้ง สองท่านก็สิ้นชีพไปเสียแล้ว ก็เลยนึกถึงปัญจวัคคีย์ที่ออกบวช มีอุดมการณ์เดียวกัน

ทรมานตัวเองบำเพ็ญทุกรกิริยา แต่พุทธเจ้าทรงเลิกเสียก่อน แต่ปัญจวัคคีย์ก็ยังมียึดอุคตกรรมเดิมปฏิบัติเหมือนเดิมต่อไป ก็จึงเสด็จไปหาแล้วก็ไปแสดงธรรมโปรด

วิธีการแสดงธรรมของพระองค์ก็จะอยู่ในพระสูตรนั้นคือทำอย่างไร? เริ่มต้นแสดงอย่างนี้ ๆ เป็นต้น คำถาม How? สำหรับพระปัญจวัคคีย์ก็จะมีอีกแบบหนึ่งตอบได้หลายแง่หลายมุม อยู่ที่ว่าจะตอบ How ของใคร จะตอบ How ของพระอานนท์ หรือ How ของพระพุทธเจ้า หรือ How ของปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ทีนี้คำถามนี้น่าจะตอบยากที่สุดแล้วซึ่งไม่มีข้อมูลโดยตรงอยู่ในพระสูตร อันนี้นักวิเคราะห์พระไตรปิฎก หรือผู้ศึกษาวิชาพระไตรปิฎกวิเคราะห์จะต้องหาเหตุผลมาอธิบาย หาเหตุผลที่มีความน่าจะเป็นที่น่าจะสมเหตุสมผลมาอธิบาย ซึ่งในพระสูตรไม่ได้บอกตรง ๆ เช่นเราตั้งคำถามว่า เหตุใดการถามว่า “ทำไม” จึงเป็นการถามหาเหตุผล เรียกว่าถามหา reason เป็นคำถามที่ตอบยากที่สุดในบรรดาคำถาม Wh-questions ตอบยากที่สุด เพราะจะต้องเป็นคนมีเหตุผลถึงจะตอบได้ หากเป็นคนไม่มีเหตุผลก็จะตอบไม่ได้ เพราะไม่มีข้อมูลให้เราเห็นตรง ๆ อย่างเช่น เราถามว่าทำไมพระพุทธเจ้าจึงแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ ทำไมถึงเอาเรื่องสุดโต่งสุดชั่วสองด้านขึ้นมาแสดงก่อน แล้วตามด้วยทางสายกลาง อันนี้เราก็ต้องคิดแล้วว่า ทำไม? ทำไม? ทำไม? ทำไมพระองค์ไม่แสดงธรรมเรื่องอื่นไปเลย ทำไมต้องแสดงเรื่องนี้ ถ้ามได้เยอะเยอะเลย ถ้ามได้ตลอดทั้งพระสูตร

ทำไมพระสูตรนี้จึงชื่อว่าธรรมจักร ต้องรู้ก่อนว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้เป็นคนตั้งชื่อพระสูตรนี้ ชื่อพระสูตรว่าธัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธเจ้าไม่ได้ตั้งชื่อพระสูตรนี้โดยพระองค์เอง พระอาจารย์รุ่นหลังพิจารณาดูเนื้อหาสาระของการแสดงธรรมครั้งนี้ ปฐมเทศนาครั้งนี้โดดเด่นที่เรื่องอะไร อะไรน่าจะเป็น keyword ที่สำคัญที่สุดของพระสูตรนี้ ก็หยิบมาเป็นประเด็นในการตั้งชื่อ เพราะฉะนั้น ชื่อนี้เกิดขึ้นทีหลัง ตอน

พระพุทธรูปเจ้าแสดงธรรมคงไม่ได้ตั้งชื่อ ก็ทรงดำริแล้วว่าคน ๆ นี้เขามีอุปนิสัยอย่างไร เราจะแสดงอะไรแก่เขาจึงจะเหมาะสมสอดคล้อง

ชื่อพระสูตรทั้งหลายในพระไตรปิฎก จึงเป็นชื่อที่พระอาจารย์ผู้สังคายนาพระไตรปิฎกตั้งขึ้น การตั้งให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระเหมือนเราตั้งชื่อคน ตอนลูกเกิดมาจากท้องแม่ใหม่ ๆ เขาไม่มีชื่อติดตัวมาด้วย พ่อแม่ก็มาพิจารณาดูว่าลูกเรานี้ น่าจะชื่ออะไร วิธีการตั้งชื่อง่าย ๆ อาจจะไปหาหมอดูตั้งชื่อ เกิดวันอะไร ขึ้นกี่ค่ำ เดือนอะไรตามหลักโหราศาสตร์ อีกอย่างหนึ่ง ตั้งชื่อตามบุคลิกลักษณะ เช่น เป็นคนดำผิวคล้ำ ๆ อาจจะชื่อว่าเด็กชายดำก็ได้ เป็นคนผิวขาวมาเลย ก็ชื่อเด็กหญิงขาวแบบนี้ก็ได้ นี่คือการตั้งชื่อตามรูปร่างหน้าตา ตั้งให้เป็นมงคลก็เรียกว่า บุญร่วม บุญโฮม บุญอะไรก็แล้วแต่ ขึ้นต้นด้วยคำว่าบุญนี่ถือว่าเป็นชื่อมงคลสมัยก่อน หรือไม่รู้ว่าจะฉลาดหรือไม่ฉลาดก็ตั้งชื่อเด็กชายปัญญาอย่างนี้ ก็เป็นความหวัง ตั้งเพราะมีความหวัง อยากจะให้เขามีปัญญา เพราะฉะนั้น ชื่อของพระสูตรทั้งหลายนี้จะเป็นชื่อที่มาทีหลัง โดยหยิบเอาสาระจากเนื้อหาของพระสูตรมาแล้วก็ตั้งเป็นชื่อ อันนี้เราก็ต้องวิเคราะห์ลงไป เป็นการตั้งคำถามประเภททำไม ทำไมท่านถึงตั้งชื่อนี้ไม่ตั้งชื่อนั้น ก็ต้องหาเหตุผล ท่านไม่ได้บอกไว้หรอกแต่เราต้องหาเหตุผลด้วยตัวของเราเอง

ที่กล่าวมานี้ก็เป็นวิธีการหนึ่ง ในการที่จะตั้งคำถาม การศึกษาแบบเอาคำถามเป็นตัวนำ จะเป็นการช่วยให้เรามีจุดโฟกัส มีจุดโฟกัสแล้วก็ช่วยให้เราถามตัวเราเองว่าจริง ๆ แล้วเราเข้าใจจริงหรือไม่ แต่ถ้าเราอ่านไปเรื่อย ๆ อ่านตั้งแต่ต้นพระสูตรจนจบพระสูตร ถ้าเราไม่ได้ถามตัวเองด้วยคำถามเหล่านี้ เราอาจจะคิดว่าเราเข้าใจดีแล้ว แต่จริง ๆ แล้วเราไม่เข้าใจ เพราะฉะนั้น การเรียนอะไรที่เอาคำถามเป็นตัวนำนั้นจะทำให้เรามีสติปัญญาที่แหลมคมมากยิ่งขึ้น มีจุดโฟกัส เป็นการซักซ้อมทบทวนตัวเราเองว่า จริง ๆ แล้วที่เราบอกว่าเราเข้าใจนั้น เราเข้าใจจริงหรือไม่

เพราะฉะนั้น วิชาบางวิชาที่เด็กประถมเขาเรียนจึงเต็มไปด้วยคำถาม เช่นวิชาคณิตศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์นั้นเต็มไปด้วยคำถามและการตอบคำถาม เพราะว่าถ้าเราเรียนคณิตศาสตร์แต่บรรยายแบบอ่านธรรมดา บรรยายไปเรื่อย ๆ เราคิดว่าเราเก่งคณิตศาสตร์ แต่ให้เราคิดเลขเราคิดไม่ได้หรอก เพราะเราไม่เคยตั้งคำถามแล้วจะตอบคำถามนั้นได้อย่างไร เพราะฉะนั้นการตั้งคำถามตั้งโจทย์และตอบคำถาม พยายามตั้งโจทย์บ่อย ๆ และตั้งกับตัวเองไม่ต้องรอให้คนอื่นมาตั้งให้ ตั้งคำถามกับตัวเองแล้วตอบอย่างไรที่จะเป็นการกลับสติปัญญาของเราให้แหลมคมมากยิ่งขึ้น ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงสอนแบบนี้ การสอนธรรมะของพุทธเจ้านั้นจะไม่สอนในเชิงบรรยายแบบ one-way communication แต่มีบางครั้งก็จะเป็น one way หรือที่เรียกว่า สื่อสารทางเดียว พุทธเจ้าจะสอนแบบสื่อสารสองทาง ตั้งคำถาม เช่นถามว่า ภิกษุทั้งหลายท่านคิดว่า โลกนี้เป็นอนัตตาหรืออนัตตา ภิกษุทั้งหลายก็ตอบว่า เป็นอนัตตา อะไรทำนองนี้ แล้วพระองค์ก็ทรงถามคำถามตลอดเลย ตลอดทั้งพระสูตรเต็มไปด้วยการตั้งคำถาม บางทีถามเองตอบเอง คือการถามแบบไม่ได้ตั้งใจจะให้ผู้ถูกถามตอบ เป็นการถามเพื่อให้เขาติดตาม แต่ว่าผู้ตอบก็คือพระพุทธเจ้าเอง บางทีก็ให้ผู้ฟังก็ตอบ ซึ่งมีหลากหลาย

คำถามแบบ Wh-questions

คำถามแบบ Wh Questions

- Who ใคร?
- What ทำอะไร?
- Where ที่ไหน?
- When เมื่อไร?
- How อย่างไร?
- Why ทำไม?

ที่นี่ เมื่อเรารู้หลักการแล้ว เราพูดถึงหลักการ ๒ หลักการของโครงสร้าง โดยให้ดูตัวอย่างโครงสร้างของงานวิชาการในโลกสมัยใหม่ และโครงสร้างของพระสูตรก็มี ๓ ส่วน และหลักการวิเคราะห์ การวิเคราะห์นั้นเป็นการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างก็ได้ วิเคราะห์ด้วยการเอาคำถามเป็นตัวตั้งแล้วเอาไปจับในพระสูตร แล้วพยายามตอบทุก ๆ คำถามให้ได้ก็ได้ ที่นี่ เมื่อมาดูโครงสร้าง ๓ ส่วน มาดูของจริงโดยเอาสูตรมาให้ดู เป็นพระสูตรที่เรารู้จักกันดีมักจะเอามาใช้สวดกันในงานมงคล เช่นวันเกิด ใครทำบุญวันเกิดก็มักจะนิมนต์พระสงฆ์ให้ไปสวดธรรมจักรกับปวัตตนสูตร ส่วนมากพระสงฆ์ก็ไม่มีเวลาสวดจบทั้งพระสูตร สวดย่อตั้งแต่ ภูมิมานิ เทวานิ สทฺทํ สุตฺวา... เท่านั้น เรียกว่าสวดกันตรง คำว่า ภูมิมานิ เทวานิ... ก็คือสวดตอนที่พระอานนท์ท่านสรุปแล้ว ไม่ได้สวดตรงที่พระพุทธเจ้าพูดด้วยซ้ำไป สวดตอนที่ เป็นคำของพระอานนท์ ถ้าจะ

สวดให้จบก็ยาวเกือบ ๒๐ หน้ากระดาษประมาณนั้น ในที่นี้นำมาให้ดูทั้ง ๓ ภาษาเลย
เพิ่มภาษาอังกฤษเข้ามาด้วย

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร : ส่วนนำ (พระอานนท)

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร: ส่วนนำ (พระอานนท)

- เอวมเม สุตฺ ๑ เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ วิหริติ อสิปัตเตเน มิคทาเย ๑ ตตฺร โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
- ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าอสิปัตตมฤคทายวัน เขตกรุง พาราณสี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาค**รับสั่งเรียก**ภิกษุปัญจวคคีย์มาตรัสว่า
- Thus have I heard. On one occasion the Blessed One was dwelling at Baraṅasi in the Deer Park at Isipatana. There the Blessed One **addressed** the bhikkhus of the group of five thus

เริ่มต้นที่ประโยค intro ในภาษาบาลีก็คือ เอวมเม สุตฺ... แต่ถ้าใครไม่เข้าใจภาษาบาลีก็ข้ามไปก่อนไม่ต้องสนใจ “เอวมเม สุตฺ เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ วิหริติ อสิปัตเตเน มิคทาเย ตตฺร โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ อามนฺเตสิ” ที่ไฮไลท์สีแดงไว้ต้องการให้วิเคราะห์ นิยมแปลเป็นภาษาไทยว่า ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ นี่คือคำแปลของ “เอวมเม สุตฺ” ทำไมต้องขึ้นต้นด้วยข้าพเจ้า เพราะพระอานนทเป็นผู้สวดพระพุทธเจ้าในฐานะผู้แสดงธรรมจะไม่พูดอย่างนี้ ถ้าพระพุทธเจ้าตรัสว่า ข้าพเจ้าคือพระพุทธเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ แสดงว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้แสดงธรรมเอง แต่ไปฟังมาจากคนอื่น อันนี้ไม่ใช่คำของพระเจ้าอยู่แล้ว เป็นคำของคนฟังธรรมคือพระอานนทว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุงพาราณสี อันนี้มี ๓ ประโยค “ตตร โข”

ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคอันนี้อ่านตามที่เขาแปลเป็นภาษาไทย รับสั่งเรียกภิกษุปัญจวัคคีย์มาแล้วตรัสว่า นี่คือสำนวนไทยแปลมักจะเป็นอย่างนี้ ต่างประเทศก็ไม่ได้แปลอย่างนี้ “เอวมเม สุตฺ” ในภาษาอังกฤษเขาแปลว่า Thus have I heard เป็นสำนวนกวี Thus have I heard ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ on one occasion ก็คือ เอก์ สมัย นี้แหละ ในสมัยหนึ่ง ในโอกาสหนึ่ง The blessed One แปลว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า was dwelling เสด็จประทับอยู่ at Baranasi ใช้พาราณสี ทับศัพท์ in the deer park ของไทยเราแปลทับศัพท์ อิสิปตนมฤคทายวัน ของภาษาอังกฤษเขาไม่แปลทับศัพท์ แปลทับคำว่า อิสิปตน ส่วน มฤคทายวัน แปลว่า deer park ก็คือสวนกว้าง เวลาเราดูภาพวาด เราก็จะเห็นกว้างอยู่ในภาพวาดพุทธประวัติ ทำไมต้องมีกว้างก็เพราะมาจากคำว่า มฤคะ หรือ มฤคทายวัน deer ก็แปลว่ากว้าง in the deer park ในสวนกว้างนั่นเอง คล้าย ๆ กับว่า เป็นตำบลเป็นหมู่บ้านที่ใช้ชื่อนี้ เหมือนย่านนั้นใช้ชื่อนี้ ชื่อสถานที่บริเวณนั้นก็จะมีสถานที่อยู่ ๓ แห่ง ใหญ่ที่สุดคือเมืองพาราณสี เป็นระดับกรุงคล้ายกรุงเทพฯ deer park ก็จะเป็นสวนที่ตั้งอยู่ในเมืองนี้ เป็นสวนกว้างตั้งอยู่ในที่นี้ อาจจะเป็นหมู่บ้านหรือตำบลหรืออยู่ตรงนั้นชื่อว่าอิสิปตน คล้าย ๆ กับมาจุฬาฯ ตั้งอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยาก็คล้ายกับเมืองพาราณสี ส่วนตำบลลำไทร ก็คือ ป่าอิสิปตน อะไรทำนองนี้ there the Blessed One ณ ที่นั้น ตตร พระผู้มีพระภาค address ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า address แปลว่า อามนเตสิ ในส่วนของภาษาไทย นักวิเคราะห์อาจจะต้องวิเคราะห์ว่า ทำไมแปลไม่เหมือนกัน คำว่า พระพุทธเจ้าตรัสรับสั่งเรียกมา ดูทุกสำนวนแปลของฝรั่งไม่มีใครแปลว่าตรัสรับสั่งเรียกมา address เป็นลักษณะการทักทายโอภาปราศรัยกัน เช่น

พูดว่า ท่านเป็นอย่างไรบ้าง สบายดีไหม อะไรทำนองนี้ address คือทักทายกันว่า เป็นอย่างไรบ้าง สบายดีไหม อยู่ที่นี่ลำบากไหม ทักทายอย่างนี้ เขาเรียกว่าโอภาปราศรัยกันให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคย ให้เกิดบรรยากาศเป็นกันเอง อามนเตสิ ในภาษาบาลี ทักทายปราศรัยให้เกิดบรรยากาศเป็นกันเอง ก่อนที่จะเข้าเรื่องพูดคุยกัน เขาเรียกในภาษาไทยว่าโอภาปราศรัย สนทนากันพอหอมปากหอมคอแล้วเข้าเรื่องเข้าประเด็น นี่เป็นลักษณะของคำว่า อามนเตสิ ในภาษาบาลี เป็นมารยาททางสังคมชนิดหนึ่งเวลาคนเราไม่ไปพบเจอกันนาน

พระพุทธเจ้ากับปัญจวัคคีย์ไม่ได้เจอกันนานหลังจากแยกทางกัน อาจจะนานเป็นหลายเดือน นานเป็นปีแล้วก็กลับมาเจอกัน ซึ่งเป็นธรรมดาที่คนไม่ได้เจอกันก็ต้องทักทายกันธรรมดา เป็นอย่างไร สบายดีไหม กินข้าวหรือยัง อะไรทำนองนั้น ทักทายแบบคนไทย the bhikkhu of the group of five ก็คือแปลว่าปัญจวัคคีย์นั่นแหละ คำว่า ปัญจ แปลว่า ๕ วัคคีย์ แปลว่า group เราเคยได้ยิน gang of four บ้าง gang of three บ้าง แต่ในที่นี้ไม่ใช่ gang แต่เป็น group กลุ่มของภิกษุ ๕ ก็คือในกลุ่มนั้นประกอบด้วยสมาชิก ๕ คน

ถามว่า เนื้อหาตอนนี้คืออะไร เนื้อหาตอนนี้ก็คือส่วนโครงสร้างส่วนต้นที่เรียกว่า “ส่วนนำ” พระอานนท์เป็นคนกล่าว ไม่ใช่พระพุทธเจ้า ถ้าเราจะวิเคราะห์ต่อไปว่าทำไมพระอานนท์ถึงใช้คำว่า “เอวมเม สุต” ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ ท่านมีเจตนารมณ์อะไรแฝงอยู่หรือไม่ พระอรธกถาจารย์ได้วิเคราะห์ไว้แล้วว่า ที่ท่านอานนท์พูดอย่างนี้ คือเพื่อต้องการ คือถ้าเป็นนักวิจัยก็คือต้องการที่จะทำให้ตัวเองไม่มี bias ทำให้ตัวเองไม่มีอคติในการนำเสนอสิ่งที่ตนเองได้สดับมาจากพระพุทธเจ้าแบบตรงไปตรงมาตามข้อเท็จจริง ท่านบอกว่าที่ข้าพเจ้าจะนำเสนอต่อไปนี้ข้าพเจ้าได้ฟังมานะ ข้าพเจ้าไม่ได้คิดเอง เต็มจะหาว่าพระอานนท์คิดเอารีเปลา่โมเมหรือเปลา่ พูด

เองเออเองหรือเปล่า พระพุทธเจ้าไม่ได้พูดอย่างนี้หรอก พระอานนท์คิดเอาเองหรือเปล่า อาจจะมีคนตั้งข้อสงสัยแบบนี้ ท่านก็เลยใช้ภาษาบาลีว่า “เอวมเม สุต” ท่านบอกว่า ท่านทำหน้าที่เป็นผู้ฟังแล้วก็เอามาสื่อสาร พูดง่าย ๆ ว่า พระอานนท์เป็น messenger หน้าที่ของ messenger ก็คือไปรับพัสดุไปรษณีย์มาแล้วก็เอาไปส่ง ไม่มีหน้าที่จะไปเขียนอะไรข้างในพัสดุนั้น ทำหน้าที่เป็นคนไปเอามาแล้วก็เอามาส่งให้เจ้าของ คล้าย ๆ กับพระอานนท์ท่านกำลังจะ present ตัวท่านเองว่า เอวมเม สุต ข้าพเจ้าได้สดับมา คือว่า คำสอนต่อไปนี้จะเป็นอย่างไร มันไม่ใช่คำพูดของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่ได้บิดเบือนหรือใส่เรื่องนั้นเรื่องนี้เข้ามา ข้าพเจ้าเพียงแค่ได้ยินมาจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าแบบนี้ ข้าพเจ้าก็จะเล่าให้คณะสงฆ์ฟังหรือคณะสงฆ์ที่คำสั่งคายนาทิ้งตามที่ข้าพเจ้าได้ยินมา

ลักษณะนี้นำไปใช้กับงานวิจัยได้ เวลานั้นวิจัยไปสัมภาษณ์ใคร ก็ต้องเป็นผู้ฟังที่ดี เป็น in-dept interview นักวิจัยไม่มีหน้าที่ไปบิดเบือนคำพูด จะบอกว่าเขาพูดไม่ถูกเราไปแก้คำพูดเขาดีกว่า อันนี้เขาพูดผิดเอาไปแก้ไข ไม่ได้ นักวิจัยต้องมีความซื่อสัตย์ต่อข้อมูล แหล่งข้อมูลให้ข้อมูลไว้อย่างไรก็ต้องซื่อสัตย์ตามนั้น คล้าย ๆ กับพระอานนท์ ท่านพยายามจะ present ตัวท่านว่า ท่านเป็นคนที่ซื่อสัตย์ต่อข้อมูล ฟังมาอย่างไรก็จะเล่าไปตามนั้น ส่วนจะเป็นอย่างไรก็ไปคิดเอาเองแล้วกัน จะชอบหรือไม่ชอบ จะถูกหรือไม่ถูกว่ากันไป คณะสงฆ์จะว่าอย่างไรก็แล้วแต่คณะสงฆ์ ข้าพเจ้าจะเล่าให้ฟัง ใน การเล่าของท่าน ท่านก็จะบอกว่าท่านได้ฟังมาแล้ว ท่านก็จะโยงไปเรื่องคำถามประเภท Where ที่ไหน What อะไร When เมื่อไรว่า สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ไหน อันนี้เป็นการ intro ยังไม่ใช่เนื้อหา พระพุทธเจ้าทรงประทับที่ไหนแล้วก็ได้ไปสนทนาปราศรัยกับใครบ้าง ก็จะทำให้ข้อมูลเบื้องต้นแบบนี้ เพราะฉะนั้น ข้อมูลจะออกมาว่า ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ป่า

อิสิปตมฤคทายวัน กรุงพาราณสี ณ ที่นั่นแล พระผู้มีพระภาคตรัสทักทายหรือตรัสสนทนาปราศรัยและรับสั่งเรียกภิกษุมাত্রัสว่า... นี่คือ intro ยังไม่ใช่เนื้อหา ในพระไตรปิฎกมักจะขึ้นต้นแบบนี้ แต่บางคัมภีร์ก็ไม่มี บางคัมภีร์ก็ขึ้นต้นเนื้อหาเลยก็มี แต่ส่วนใหญ่จะขึ้นต้นแบบนี้ โดยเฉพาะคัมภีร์เบ็องตันอย่างคำภีร์ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกายจะขึ้นต้นแบบนี้

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร : ส่วนนำ (พระอานนท์)

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร: ส่วนนำ (พระอานนท์)

- เอวมเม สุตฺ ๕ เอกิ สมยํ ภควา พาราณสียํ วิหริติ อิสิปตเน มิคทาเย ๕ ตตฺร โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ **อามนฺเตสิ**
- ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตมฤคทายวัน เขตกรุง พาราณสี ณ ที่นั่นแล พระผู้มีพระภาค**รับสั่งเรียก**ภิกษุปัญจวัคคีย์มาตรัสว่า
- Thus have I heard. On one occasion the Blessed One was dwelling at Baraṇasi in the Deer Park at Isipatana. There the Blessed One **addressed** the bhikkhus of the group of five thus

ต่อไปมาดูส่วน body เนื้อหา อันนี้เป็นส่วนพระพุทธานุญาตแล้ว หลังจากพระอานนท์กล่าวมาแล้ว พระอานนท์ก็เอาสิ่งที่ได้ฟังมานั้นมานำเสนอ คือเอามาเสนอแบบคำต่อคำ word by word เรียกว่า ไม่มีการไปดัดแปลงคำของพระพุทธานุญาตหรือคำตรัสอย่างไรก็จะนำเสนอแบบคำต่อคำ word by word เลย อันนี้ก็เป็นการข้อความส่วนที่เป็นเนื้อหา ให้ดูย่อ ๆ ว่า พระพุทธานุญาตท่านก็เริ่มเหมือนที่พระอานนท์

ได้นำสิ่งที่ได้ฟังมา มานำเสนอว่า พระพุทธเจ้าตรัสไว้ดังนี้ว่า “*เทว เม ภิกขเว อนตปาพพิชิตน น เสวิตพพา*” (*กตเม เทว*) สองคำนี้มีบ้าง ไม่มีบ้าง ที่เราสวดก็มีตรงนี้ บางคัมภีร์บางฉบับ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาฯ ฉบับใหม่จะมี “*กตเม เทว โย จาย์ กามesu กามสุขลลิกานุโยโค ทิโน คมโม โปถุชชนิกโก อนริโย อนตถสสฺสทิตโต โย จาย์ อตตทิกมถานุโยโค ทุกุโข อนริโย อนตถสสฺสทิตโต เอเต เต ภิกขเว อุโภ อนเต อนุปคมม มชฺฉิมมาปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมพุทฺธา จกฺขุกรณิ ญฺญานกรณิ อุปสมาย อภิญญาย สมโพธาย นิพพานาย สํวตฺตติ*” อันนี้ก็เรียกว่าเริ่มต้นก็ทำให้เห็นเลยว่า แก่นสาระของธัมมจักกัปปวัตตนสูตรกำลังพูดเรื่องอะไร ในคำแปลภาษาไทย ขอยกตัวอย่างสำนวนฉบับมหาจุฬาฯ ว่า ภิกษุทั้งหลาย ที่สุดสองประการ บรรพชิตไม่พึงเสพ ที่สุดสองประการอะไรบ้าง มีเช่น กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย) เป็นธรรมอันทราม เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยเจ้า ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ นี่คือประการที่หนึ่ง ประการที่สอง อตตทิกมถานุโยค การประกอบตน การประกอบความเดือดร้อนแก่ตน เป็นทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยเจ้า ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ มชฺฉิมมาปฏิปทา ไม่เอียงเข้าที่ที่สุดสองประการนี้ที่พระตถาคตได้ตรัสรู้ อันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักขุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อความระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

สาระสำคัญของตรงนี้มีสองประเด็นใหญ่ ๆ ทรงแสดงว่าสิ่งที่เราไม่ควรจะเข้าไปข้องแวะเรียกว่าสุดโต่งหรือสุดขั้ว มีอยู่สองด้าน เป็นสิ่งที่นักบวชหรือบรรพชิตไม่ควรจะเข้าไปข้องแวะ ควรจะงดเว้น คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอตตทิกมถานุโยค จากหลังให้เห็นสุดโต่งสองด้านนั้นแล้วก็แสดงทางสายกลาง ที่เรียกว่ามัชฌิมมาปฏิปทา เส้นทางที่นำไปสู่ความหลุดพ้น พระพุทธเจ้าก็เดินทางสายนี้ถึงได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยการเดินทางสายนี้ พุทธพจน์เปิดฉากอย่างนี้ชี้ให้เห็นว่าอะไรไม่

ควรทำและอะไรควรทำนั้นเอง อะไรไม่ควรทำไม่ควรดำเนินชีวิตก็คือสุดโต่งสองด้าน
อะไรที่ควรทำและควรดำเนินชีวิตก็คือทางสายกลาง สาระสำคัญมีเท่านี้ อันนี้
ข้อความตอนต้น ลองมาดูของฝรั่งที่เขาแปลบ้าง

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร : ส่วนเนื้อหา (พระพุทธเจ้า)

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร: ส่วนเนื้อหา (พระพุทธเจ้า)

- “Bhikkhus, these two extremes should not be followed by one who has gone forth into homelessness. What two? The pursuit of sensual happiness in sensual pleasures, which is low, vulgar, the way of worldlings, ignoble, unbeneficial; and the pursuit of self-mortification, which is painful, ignoble, unbeneficial. Without veering towards either of these extremes, the Tathagata has awakened to the middle way, which gives rise to vision, which gives rise to knowledge, which leads to peace, to direct knowledge, to enlightenment, to Nibbāna....”

ถ้าเราวิเคราะห์ดูแล้วจะพบว่า มีหลายอย่างที่แปลไม่เหมือนกัน มีหลายอย่างเลย
เช่น ภิกขุ แปลทับศัพท์ these two extremes should not be followed by
one who has gone for into homelessness คำนี้แปลไวยาวเลย คำว่า บรรพชิต
one who has gone for into homelessness เกือบหนึ่งบรรทัดแปลคำเดียวใน
ภาษาบาลีคือคำว่า บรรพชิต บรรพชิตก็คือผู้ละบ้านเรือนออกบวชสู่ความเป็นผู้ไม่มี
เรือน เป็นอนาคาริก What two? สองประการเป็นไฉน เป็นอย่างไร อะไรบ้าง the
pursuit of sensual happiness คำว่า pursuit ก็คือ การแสวงหา บ้านเราแปลว่า
การประกอบตน อนุยุต อนุโยค ภาษาอังกฤษจะแปลว่า การแสวงหา the pursuit

of sensual happiness ก็คือกามสุข สุขที่เกิดจากการเสพอารมณ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจคือทางอายตนะทั้ง ๖ เรียกว่า กามสุข sensual happiness in sensual pleasure คำว่า which is low คำว่า ทีโน ก็คือ low เป็นของต่ำ มันเป็นความสุขระดับต่ำ ถ้ามว่า มันสุขไหม สุขนะ แต่ว่าเป็นความสุขระดับต่ำ ความสุขแบบกามสุขหรือสุขจากการเสพความสุขทางตา ทางหู ทางจมูก เป็นต้น ถ้ามว่าสุขไหม สุข ก็สุขของชาวโลกเขา แต่ว่าพุทธเจ้าบอกว่ามันต่ำ แสดงว่ามันต้องมีสูง คำว่า vulgar ก็คือ เป็นของบ้าน ๆ เป็นของชาวบ้าน เป็นของไม่ใช่ของ brand-named เป็นของถูก ๆ เป็นความสุขแบบถูก ๆ คำว่า the way of worldlings ก็คือ เป็นวิถีของชาวโลกชาวบ้าน ชาวบ้านเขาก็จะหาความสุขกันแบบนี้ คำว่า ignoble นี้แปลไม่เหมือนกัน บ้านเราแปลว่า เป็นของที่ไม่ใช่เป็นของพระอรียะ แต่ฝรั่งแปลว่า เป็นของไม่ประเสริฐ คือไม่ได้บอกว่า เป็นของไม่ใช่ของพระอรียะแค่บอกว่าไม่ประเสริฐ ไม่ประเสริฐ ไม่ใช่อรียะ ไม่ใช่เป็นของพระอรียะ เป็นของไม่ประเสริฐไม่เป็นอารยะ และก็คำว่า unbeneficial คือ หาประโยชน์มิได้ นี่คือสุดโต่งด้านที่เป็นกามสุขัลลิกานุโยค

ส่วนสุดโต่งอีกด้านหนึ่งคือคำว่า and the pursuit of self-mortification ก็คือ การทรมานตนการทำตนให้ได้รับความลำบาก อุตตกลมถานุโยค คำว่า which is painful ก็คือทุกข์ เป็นทุกข์ ทรมานตัวเองก็เป็นทุกข์อยู่แล้ว คำว่า ignoble คือไม่ประเสริฐ unbeneficial ไม่ประกอบด้วยประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ นี่คือทรงชี้แจงให้เห็นว่าอะไรที่ไม่ควรไปยุ่งบ้าง สองด้านสองขั้วนี้ ถ้าเราวิเคราะห์ตามประวัติศาสตร์ของอินเดีย แสดงว่าคนอินเดียสมัยพุทธกาลมีอุดมการณ์เรื่องความสุขอยู่สองแบบ แต่ละแบบต่างกันคนละขั้วเลย ขั้วที่เป็นกามสุขัลลิกานุโยค ถ้าเทียบกับปัจจุบันก็คือ ขั้ววัตถุนิยม ขั้วที่มีความเชื่อว่า ความสุขที่สุดและดีที่สุดของมนุษย์เราก็คือมีทรัพย์สิน

เงินทองมีสมบัติพรั่งพร้อม เป็นความสุขจากการได้เสพ ได้กินอาหารอร่อย ๆ ได้ฟังเพลงเพราะ ๆ คนก็จะมีค่านิยมเรื่องความร่ำรวย ความมั่งคั่ง เรื่องวัตถุนิยม

คนอินเดียสมัยนั้นเขามีอุดมการณ์แบบนี้ พระพุทธเจ้าเองก็เคยใช้ชีวิตตอนเป็นเจ้าชายที่อยู่บนปราสาท ๓ ฤดู และมีนางสนมบำรุงบำเรอปรนเปรอตามคุณมีดนตรีมีอะไรมากมาย ภาพตรงนั้นคือภาพที่พระองค์ต้องการจะบอกว่าเราก็เคยผ่านมาแล้วว่ามันไม่ใช่ทาง ถ้าวิเคราะห์เปรียบเทียบกับอุดมการณ์ความสุขในสังคมปัจจุบัน ก็คืออุดมการณ์แบบวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม consumerism ก็สามารถเทียบได้ ส่วนอีกพวกหนึ่ง ก็ไม่เอาโลกกับเขาเลย ที่บ้านทิ้งเรือนออกไป ไม่เอาอะไรเลย เสื้อผ้าก็ไม่ใส่ก็มี บางลัทธิศาสนาเช่นศาสนาเซน ถึงขนาดว่าถ้าเราแต่งตัวอะไรมันก็ทิ้งวัตถุไม่ได้ อยู่ดี เพราะว่าเสื้อผ้าที่เราใส่ก็มาจากวัตถุอยู่ดี เราก็ยังละวัตถุไม่ได้ก็เลยไม่แต่งอะไรเลย นุ่งกลมหม่มฟ้าเป็นซีเปลือยก็มี ลดการบริโภคอาหารเหมือนพระพุทธรูปปางหนึ่งเรียกว่า ปางทุกกรกิริยาที่ผ่ายผอมเหลือแต่กระดูก ก็เป็นภาพสะท้อนอุดมการณ์ชีวิตของสังคมที่สุขชั่วเป็นคนละด้าน ด้านที่หลงใหลในวัตถุกับด้านที่ปฏิเสธวัตถุไปอยู่ไปเลย แม้แต่ผลไม้จากต้นก็ไม่เอามากิน กินเฉพาะผลที่หล่นลงมาจากต้นโดยที่หล่นด้วยตัวมันเอง เพราะเกิดลมพัดแล้วมันจึงหล่น ให้ป็นไปเก็บมากินก็ไม่เอา รอให้หล่นลงมาค่อยเก็บกิน ฤๅษีทั้งหลายเคร่งครัดขนาดนั้นเลย

เพราะฉะนั้น ภาพสังคมอินเดียภาพหนึ่งก็คือพวกฤๅษีอยู่ป่า อีกภาพหนึ่งก็คือพวกสนใจความมั่งคั่งร่ำรวยในวิถีชีวิตทางโลก เพราะฉะนั้นนี่คือสุดโต่งสองด้านที่มีอยู่ในสังคมอินเดียในสมัยนั้น ที่เขาเรียกว่า two extremes พระองค์เคยผ่านชีวิตสองด้านนี้มาแล้ว กามสุขัลลิกานุโยคตอนเป็นเจ้าชาย ส่วนอหิตถิกมณานุโยคเป็นตอนบวชแล้ว ตอนไปบำเพ็ญทุกกรกิริยาทรมานตนเอง การออกบวชของพระองค์มันสะท้อน

ว่าพระองค์ได้ปฏิเสธสุดโต่งด้านที่หนึ่ง ตอนออกบวชปฏิเสธสุดโต่งด้านที่หนึ่ง ตอนเริ่มบำเพ็ญทุกรกิริยาคือการปฏิเสธสุดโต่งด้านที่สอง

ข้อความต่อไปนี้จะบ่งบอกทั้งการปฏิเสธว่า without veering towards either of these extremes หมายความว่า เมื่อได้งดเว้นสุดโต่งสองด้านนี้แล้ว พระตถาคตเจ้าทรงงดเว้นสุดโต่งสองด้านนี้แล้ว the Tathagata has awakened to the middle way พระตถาคตเจ้าทรงตรัสรู้ทางสายกลาง the middle way มัชฌิมาปฏิปทา ตถาคตเตน อภิสมพุทธา พระตถาคตเจ้าทรงตรัสรู้ the middle way ทางสายกลาง กลางในที่นี้ก็คือไม่เอนเอียงทั้ง สองด้าน ทั้งสองสุดโต่งนั้น เป็นทางของตัวเอง ไม่ใช่เอาสองทางสุดโต่งมารวมกันแล้วหารสอง ถ้าเอาสองสุดโต่งมารวมกันแล้วหารสอง ไม่ใช่ทางสายกลาง เป็นทางแห่งการประนีประนอม compromise กันแล้วอย่างนั้น ทางสายกลางต้องเป็นตามประโยคที่ว่า without veering towards either of these extremes ทางสายกลางคือทางที่ไม่ไปข้องแวะกับสุดโต่งสองด้าน ไม่ยุ่งเลย ไม่เอากับเขาเลย

อีกอย่างหนึ่ง คุณสมบัติของทางสายกลางคือประโยคต่อมา มันทำให้เกิดทัศนะ เกิดดวงตาเห็นธรรม which gives rise to vision จกฺขุภรณิ ทำให้เกิดจักขุ ปัญญาจักขุ เป็นทางที่ทำให้เกิดปัญญาจักขุ which gives rise to knowledge ทำให้เกิดญาณ ญาณภรณิ นี้คือคุณลักษณะของมัน แล้วก็นำไปสู่ which lead to peace ความสงบหรืออุปสมาย to direct knowledge มาจากคำว่า อภิญญา to enlightenment สมโพธาย การตรัสรู้ นำไปสู่การตรัสรู้ นิพพานสจฺฉฉิกิริยาย นำไปสู่การทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน ก็แสดงว่าเวลาเราจะพูดเรื่องทางสายกลางตามหลักอัมมจักกัปปวัตตนสูตร จะมีคุณลักษณะเด่นอยู่ ๒ ประการ คือ ประการที่ ๑ ถ้าจะเรียกอะไรว่าเป็นทางสายกลางตามหลักพระพุทธศาสนาหรือไม่ตามพระสูตรนี้ ต้องไม่ไป

ยุ่งกับสุดโต่งสองด้านนั้น ประการที่ ๒ ต้องเป็นทางที่ทำให้เกิดจักษุทำให้เกิดปัญญา ทำให้เกิดดวงตาคือปัญญา แล้วต้องนำไปสู่ความสงบ นำไปสู่ความรู้ นำไปสู่การตรัสรู้ นำไปสู่พระนิพพานด้วย ถ้าเป็นกลางเฉย ๆ แล้วไม่นำไปสู่พระนิพพาน ไม่นำไปสู่การตรัสรู้ มันก็ไม่ใช่ทางสายกลาง เพราะมันไม่เข้ากับเกณฑ์นี้ เพราะฉะนั้นตอนต้นของธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เหมือนเป็นการให้เกณฑ์ตัดสินว่า ทางสายกลางนั้นเป็นทางสายกลางอย่างไร แต่ทุกวันนี้ ทางสายกลางก็มักจะมีความหมายที่เบลอที่คลาดเคลื่อนไป

ข้อความตอนนี้ถือว่าเป็นพุทธพจน์ คือเป็นส่วนที่อยู่ตรงกลางหรือส่วนที่เป็น body พุทธเจ้าตรัสด้วยพระองค์เอง มีเนื้อหายาวมากตัดมาให้ดูพอเป็นตัวอย่างให้วิเคราะห์ แล้วเราก็จะกระโดดข้ามไปเลยว่าตอนส่วนสุดท้าย ส่วนที่พระอานนทก์กล่าวเป็นส่วนสรุป พอพระอานนทก์นำเสนอสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสไปเรื่อย ๆ พูดถึงอริยสัจ ๔ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค และมีการพูดถึงว่า เพราะได้ตรัสรู้ อริยสัจ ๔ พระพุทธเจ้าจึงกล้าที่จะกล่าวหรือกล้าที่จะประกาศว่าพระองค์ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เพราะฉะนั้น อริยสัจ ๔ จึงเป็นเหตุผลในการประกาศว่าพระองค์ได้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิ เพราะฉะนั้น ถ้าเราตั้งคำถามว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร เราก็ตอบว่าตามหลักธัมมจักกัปปวัตตนสูตรได้ว่า ตรัสรู้ อริยสัจ ๔ รู้ได้อย่างไร ก็รู้จากธรรมจักรที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ พระองค์ตรัสรู้ อริยสัจ ๔ พระองค์จึงกล้าที่จะประกาศต่อชาวโลกว่า พระองค์ได้บรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว อันนี้เป็นการพูดกับพระปัญญาวัคคีย์นั่นเองว่า การที่พระองค์กล้าบอกว่าพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ตรัสรู้ อริยสัจ ๔ แล้วก็มาถึงตอนท้ายพระสูตร ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรต้องบอกเลยว่าเป็น พระสูตรที่มีเนื้อหาตอนท้ายตอนที่พระอานนทก์สรุปยาวมาก โดยปกติจะไม่สรุปยาวแต่พระสูตรนี้

เป็นกรณีพิเศษ สรุปลายาวคล้าย ๆ กับเป็นปฐมเทศนาด้วยก็เลยต้องการจะสรุปลายาว ให้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากพุทธเจ้าแสดงธรรมแล้ว

ตอนสรุปนี้ ถามว่า พระอานนท์เล่าถึงอะไร เล่าถึงผลที่เกิดขึ้น คือเมื่อพระพุทเจ้าทรงแสดงธรรมแล้ว อะไรเกิดขึ้นบ้าง เช่น พระภิกษุปัญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรม พระอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม อันนี้คือผลที่เกิดขึ้น เสร็จแล้วนอกจากนั้น ก็เลยมีผลพวงที่ตามมาคือ เทวดาแซ่ซ้องสรรเสริญ เทวดาในหมื่นจักรวาล ตั้งแต่ชั้นพรหม ๑๖ ชั้นฟ้า ๑๕ ชั้นดิน อะไรทำนองนั้น ทั้งพรหมทั้งเทวดาได้สรรเสริญกัน เหมือนที่เราสวดกันว่า ภูมมานิ เทวานิ.. ก็คือตั้งแต่ชั้นภุมมะเทวดาขึ้นไป นี่ก็เป็นการเล่าของพระอานนท์นั่นแหละ เล่าถึงเหตุมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นหลังจากการแสดงธรรมของพระพุทเจ้า อันนี้ก็เป็นคำเล่าของพระอานนท์ เพราะฉะนั้น พระสูตรส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมด พอพระอานนท์นำเสนอสิ่งที่พระพุทเจ้าตรัสไว้โดยตรงเสร็จแล้ว ท่านจะขึ้นต้นด้วยประโยคนี่

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร : ส่วนสรุป (พระอานนท์)

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร: ส่วนสรุป (พระอานนท์)

- “อิทมโวจ ภควา ฯ อุตตมนา ปญจวคคิยา ภิกขุ ภควโต ภาสิตं อภินนุหุติ....”
- พระผู้มีพระภาคได้ตรัสธัมมจักกัปปวัตตนสูตรนี้ ภิกษุปัญจวัคคีย์มีใจยินดี ต่างชื่นชมพระภาสิตของพระผู้มีพระภาค...
- This is what the Blessed One said. Elated, the bhikkhus of the group of five delighted in the Blessed One's statement....

ประโยคนี้เป็นคำพูดของท่าน *อิธมโวจ ภควา อุตตมนา ปญจวคคิยา ภิกขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุนฺติ* จะขึ้นต้นด้วยประโยคนี้เสมอ ประโยคนี้เป็นเครื่องบ่งบอกว่า นี่คือพระอานนท์ท่านสรุปแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสธรรมจักกัปปวัตตนสูตรนี้ พระปัญจวัคคีย์มีใจยินดี คำว่า *อุตตมนา* คือ ปลื้มใจ ต่างชื่นชมภาชิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า ในภาษาอังกฤษแปลว่า This is what the Blessed One said บาลีว่า *อิธมโวจ ภิกขเว...* อันนี้คือสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ หมายความว่า ที่ผ่านมาทั้งหมดที่เล่ามาทั้งหมดจนมาถึงตอนนี้ก็คือสิ่งที่พุทธเจ้าตรัสไว้ ท่านก็ทำการพูดย้ำอีกทีหนึ่งว่า นี่คือสิ่งที่เล่าผ่านมาทั้งหมดนี้คือสิ่งที่พระเจ้าตรัสไว้ *อิธมโวจ ภิกขเว...* คำว่า *elated* มาจากคำว่า *อุตตมนา* เพราะดีใจปลื้มใจได้ฟังธรรมแล้วปลื้มใจ เกิดศรัทธา เหมือนคนไปฟังเทศน์แล้วรู้สึกชอบมาก หลวงพ่อเทศน์สอนดีมาก เกิดความปลื้มใจ คือ *อุตตมนา* คำว่า *the bhikkhus of the group of five delighted* *อภินนฺทฺ* คือ *delighted in the Blessed One's statement* *ภาสิตํ* คือภาชิตที่พระพุทธเจ้าตรัสมาทั้งหมด แล้วก็จะมีข้อความต่อไปอีกจนจบสูตรเลย อันนี้คือโครงสร้างส่วนท้าย นอกจากนั้นไม่ได้นำมาให้ดู

พระโณทัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรม (impact)

พระโณทัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรม (impact)

- ธมฺมจกฺขิ อุกฺพาติ "ยงฺกิญฺจิ สมฺททยธฺมมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธฺมมฺนฺติ
- ธรรมจักขุเกิดขึ้นว่า "สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา"
- Whatever** is subject to origination; it's all subject to cessation (สิ่งใดก็ตามมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา)

พระอานนท์ยังพูดถึงว่า หลังจากฟังธรรมแล้ว พระอัญญาโณทัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม ท่านพูดถึงเฉพาะพระอัญญาโณทัญญะ องค์อื่นยังไม่ได้ดวงตาเห็นธรรม แต่เฉพาะพระอัญญาโณทัญญะ นั่นก็คือเป็นผล เรียกว่ามี impact ถ้าพูดแบบนักวิชาการรุ่นปัจจุบัน ก็คือการแสดงธรรมครั้งนี้มี impact หมายความว่า มีผลกระทบ มีผลต่อผู้ฟังธรรม เกิดการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่ฟังแล้วเข้าใจเฉย ๆ ไม่ใช่ไม่มี impact แต่ฟังแล้วมีผลต่อจิตใจของเขา ทำให้เขาได้ดวงตาเห็นธรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของเขา จากเป็นปุถุชนธรรมดาได้บรรลุเป็นพระโสดาบันเลยทีเดียว ได้ดวงตาเห็นธรรมนั่นก็คือแสดงว่า พระพุทธเจ้าแสดงธรรมแล้วมี impact นี้ก็เป็นคำรายงานของพระอานนท์ไม่ใช่ของพระพุทธเจ้า

ที่นี้ พระโณทัญญะ ตอนยังไม่บรรลุธรรม ยังไม่ได้ชื่อว่า พระอัญญาโณทัญญะ ชื่อ โณทัญญะเฉย ๆ พอได้ดวงตาเห็นธรรมจึงชื่อว่า พระอัญญาโณทัญญะ

คือ impact ที่เกิดขึ้น แสดงธรรมแล้ว impact เกิดขึ้น อานนท์เป็นคนเล่า *ธมมจักขุอุทปาติ ยงฺกิลฺลิจิ สมุทฺทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ* เรามักจะแปลเป็นไทยว่า ธรรมจักขุ เกิดขึ้นว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดล้วนมีความ ดับไปเป็นธรรมดา อันนี้เป็นสำนวนแปลไทย อันนี้น่าวิเคราะห์มากกว่าแปลถูกหรือไม่ โดยส่วนตัวผมเห็นว่าไม่น่าจะแปลอย่างนี้ คนไทยเรามักจะแปลอย่างนี้ แต่ฝรั่งไม่ได้แปลอย่างนี้

ถ้าวิเคราะห์ดูก็มีเหตุผลที่เขาแปลอย่างนั้น เขาแปลว่า Whatever is subject to origination; it is all subject to cessation (สิ่งใดก็ตามมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา) นี่คือ impact ที่เกิดขึ้นจากการแสดงธรรม พระอานนท์เป็นคนเล่า เกิดความเปลี่ยนแปลงในคนแสดงธรรม คนฟังธรรม ข้อความที่เกิดขึ้นในใจ ผุดขึ้นหรือโพล่งขึ้นในใจของท่านอัญญาโกณฑัญญะ หลังจากฟังธรรมจบ เป็นข้อความเป็นภาษาบาลีว่า *ยงฺกิลฺลิจิ สมุทฺทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ* นิยมแปลเป็นภาษาไทยว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่ง... ให้สังเกตคำว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่ง มันจะไม่เหมือนกัน อันนี้สำนวนแบบไทย ๆ กับ whatever... ในภาษาอังกฤษ คือในทุกประเทศเวลาไปดูเขาแปล เขาก็จะแปลแบบนี้ น่าจะมีความหมายไม่เหมือนกัน สิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา แสดงว่าอาจจะไม่ใช่ทุกสิ่งใช่ไหม นักภาษาไทยลองวิเคราะห์ดู สิ่งใดสิ่งหนึ่งหมายถึงทุกสิ่งหรือไม่ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งคือไม่ใช่ทุกสิ่ง บางสิ่งบางอย่างใช่ไหม ถ้าแปลแบบนี้เหมือนแปลว่านักเรียนในห้องนี้คนใดคนหนึ่งมาหาอาจารย์หน่อย หรือนิสิตในห้องนี้คนใดคนหนึ่งมาพบอาจารย์หน่อย เราเชื่อว่านักเรียนทั้งหมดจะไปหรือว่าไปเฉพาะบางคน หัวหน้าห้องคัดไป อาจจะเป็นหัวหน้าห้องก็ได้ เพราะสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั่นก็คือ บางอย่างไม่ใช่ทั้งหมด แต่คำว่า *ยงฺกิลฺลิจิ* ในภาษาบาลี วิเคราะห์โดยทัศนะของ

ผู้บรรยายเองหลังจากได้ตรวจสอบแล้ว สำนวนแปลของต่างประเทศทุก ๆ สำนวนไม่ว่าจะเป็นของฝรั่ง ของศรีลังกา ของพม่าก็ตาม นักวิชาการพม่า ศรีลังกาหรือฝรั่งหลาย ๆ ท่านก็ตาม เขาไม่ได้แปลแบบไทย ซึ่งก็น่าจะสอดคล้องกับสภาวะธรรม พระพุทธเจ้าตรัสว่า *สัพเพ สงฺขารา* สังขารทั้งหลายทั้งปวง

ในที่นี่ พุทธเจ้าต้องการจะบอกว่า ธรรมที่เกิดขึ้นในใจของท่านพระอัญญาโกณฑัญญะตามหลักวิชาการพุทธศาสนาก็คือ อะไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม ถ้ามีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา จะต้องมีการดับไปเป็นธรรมดา ไม่มีข้อยกเว้น ไม่ว่าจะอะไรก็ตาม whatever อะไรก็ตามไม่ใช่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง สิ่งใด ๆ ก็ตามเขาแปลอย่างนี้ อะไร ๆ ก็ตาม สิ่งใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดก็ดับไปเป็นธรรมดา สิ่งใด ๆ หมายความว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เป็นสังขตธรรม ทั้งหมดทั้งหลายทั้งปวงที่เป็นเหตุ สิ่งที่ยังปรุงแต่งเป็นสังขตธรรม จะมีความเกิดขึ้นและดับไปเป็นธรรมดา จะไม่ใช่หมายถึงบางสิ่งบางอย่าง จะหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นสังขตธรรม อันนี้คำว่า *ยงฺกิญฺจิ*

แต่เราก็แปลอีกแบบหนึ่ง การแปลนี้เป็นทัศนะส่วนตัวของผู้บรรยายผู้วิเคราะห์ที่ได้ไปค้นมาแล้ว น่าจะแปลอย่างนี้มากกว่า สิ่งใด ๆ ก็ตาม หรือสิ่งใดก็ตาม เหมือนเราพูดในภาษาไทยว่า ใครก็ตามที่เรียนในโครงการ upskill ใครก็ตามที่สมัครเข้าเรียนในโครงการ upskill ต้องเข้าเรียนไม่น้อยกว่า ๘๐ เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป หมายถึง ใครบางคนหรือว่าทุกคน ประโยคนี้ต้องทุกคน ใครก็ตามที่สมัครเข้าเรียนโครงการ upskill จะต้องเข้าเรียน ไม่น้อยกว่า ๘๐ เปอร์เซ็นต์ จึงจะผ่านได้ คำว่า “ใครก็ตาม” แสดงว่าทุกคนที่เข้าโครงการนี้ ถ้าเราพูดใหม่ว่า คนใดคนหนึ่งที่เราเข้าโครงการนี้ ที่เรียนไม่ถึง ๘๐ เปอร์เซ็นต์ ถือว่าไม่ผ่าน แสดงว่าไม่ใช่ทุกคน บางคนเท่านั้น บางคนที่ครูอาจารย์

เห็นความดีความชอบก็ให้ผ่าน สนับสนุนกับอาจารย์ก็ให้ผ่าน ทำนองนี้ อันนี้แค่ยกตัวอย่างความหมายของภาษา

จะเห็นว่า ถ้าศึกษาพระไตรปิฎกแบบวิเคราะห์ เราก็จะได้ความรู้ใหม่ ๆ ดูสำนวนแปลหลาย ๆ สำนวนของทุกประเทศ ดูทั้งภาษาบาลีประกอบกันด้วย ถ้ารู้ภาษาบาลี ดูอรรถกถาประกอบกันด้วย แล้วก็จะได้ค้นพบว่า บางที่เราแปลถูกต่างชาติแปลผิด บางที่เราคิดว่าแปลถูกแล้ว แต่อาจจะแปลผิดมาตลอดเลยก็ได้ เพราะสอนกันมาอย่างนี้ ทำให้ถึงแปลไม่เหมือนกัน ใครผิดใครถูก ซึ่งจะเกิดการตั้งคำถามแล้วไปหาคำตอบ พอได้คำตอบแล้วก็ได้รับความรู้ใหม่ อันนี้เขาเรียกว่า พระไตรปิฎกวิเคราะห์

วิเคราะห์ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

วิเคราะห์ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

- Who (ใคร): พระอานนท์, พระพุทธเจ้า, พระปัญจวัคคีย์
- What (ทำอะไร)
 - พระอานนท์ กล่าวนำและกล่าวสรุป
 - พระพุทธเจ้าแสดงทางสายกลาง
 - พระปัญจวัคคีย์ ผู้ฟังธรรม
- Where (ที่ไหน): ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน กรุงพาราณสี แคว้นกาสิ
- When (เมื่อไร): สมัยหนึ่ง หรือ พรรษาที่ ๑ แห่งการประกาศศาสนา
- How (อย่างไร): แสดงสุดโต่ง ๒ ด้านก่อน จากนั้น แสดงทางสายกลาง (อริยมรรค) ตามด้วยการตรัสอธิบายสั้น ๆ
- Why (ทำไม/เหตุผล): เพราะพระปัญจวัคคีย์ ยึดติดหรือเชื่อมั่นว่า การบำเพ็ญทุกรกิริยา เป็นหนทางแห่งความหลุดพ้น อีกอย่าง เป็นการแสดงจุดยืนว่า สุดโต่ง ๒ ด้านที่คนสมัยนั้นเชื่อ ซึ่งพระองค์เคยเดินมาแล้ว ไม่ใช่วิถีทางแห่งความหลุดพ้น ทางสายกลางต่างหากเป็นทางแห่งความหลุดพ้น

ทีนี้ถ้าเราวิเคราะห์โดยเอาคำถาม Wh-questions มาจับ เป็นการวิเคราะห์แบบเอาคำถามเป็นตัวตั้ง ในพระสูตรนี้ ถ้ามีเวลาให้ไปอ่านให้จบทั้งพระสูตรเลย ไม่ยาวมาก ประมาณ ๑๐ กว่าหน้า ผู้บรรยายจำได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำคำแปลภาษาอังกฤษได้ทุกตัวด้วยในพระสูตรนี้ Who? ใคร? บุคคลสำคัญในพระสูตรนี้จะมีอยู่ ๓ บุคคล หรือ ๓ กลุ่ม (๑) พระอานนท์ ในฐานะเป็นผู้เล่าเรื่อง เป็น story teller เล่าเหตุการณ์ย้อนหลังที่พระพุทธเจ้าเคยแสดงธรรมไว้ตรงนั้นตรงนี้ เพราะฉะนั้น พระอานนท์จึงมีบทบาทหน้าที่ในฐานะ story teller หรือผู้เล่าเรื่อง (๒) พระพุทธเจ้า ในฐานะผู้อยู่ในเหตุการณ์ผู้แสดงธรรม เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่หนึ่งและบุคคลที่สอง ถ้าพูดตามหลักไวยากรณ์ก็คือ first person พระพุทธเจ้าคือ first person ส่วนพระอานนท์เป็น third person เป็นบุคคลที่ ๓ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการแสดงธรรม เป็นแต่ผู้ไปนั่งฟังด้วยเหมือนไปนั่งจดบันทึก หรือไม่แน่วงนั้นอาจจะไม่ได้ฟังโดยตรงเพราะเป็นช่วงต้นสมัยพุทธกาล ส่วนพระปัญญาวัคคีย์ก็เป็น second person เป็นบุรุษที่สอง ตามหลักไวยากรณ์ เป็นผู้สนทนาด้วย การสนทนาที่ต้องมีคนสองฝ่าย คือฝ่ายผู้พูดก็คือพระพุทธเจ้าเป็น first person และฝ่ายผู้ฟังหรือคู่สนทนาก็คือ second person เรียกว่าบุรุษที่สอง ส่วนพระอานนท์ไม่ได้เกี่ยวกับการสนทนาของสองฝ่ายนี้คือเป็น third person เป็นบุคคลที่สาม เป็นคนที่เอาเรื่องที่พระพุทธเจ้ากับพระปัญญาวัคคีย์มาเล่าให้เราฟัง มาเล่าให้ใครฟัง? มาเล่าให้คณะสงฆ์ที่คำสั่งคายนาระไตรปิฎกครั้งที่ ๑ ฟัง ท่านจึงมีหน้าที่เป็นผู้เล่าท่านจึงเริ่มต้นด้วยคำว่า *เอวมเม สุต* ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ อันนี้เป็นคำขึ้นต้นของผู้เล่า

วิธีเล่าของท่านก็อย่างที่พูดมาแล้ว คือท่านเล่าก่อนนำตอนต้นแล้วกล่าวสรุปตอนท้าย ตอนกลางเป็นการสนทนาระหว่างพระปัญญาวัคคีย์กับพระพุทธเจ้า เรียกว่าเป็นพุทธพจน์โดยตรง พระเจ้าแสดงทางสายกลางแสดงมัชฌิมาปฏิปทา แสดงอริยสัง

๔ และผู้ฟังก็คือพระปัญจวัคคีย์ ถามว่า What? ทำอะไร? พระอานนท์ทำอะไร? กล่าวนำและก็กล่าวสรุป พระพุทธเจ้าทำอะไร? ก็คือเป็นผู้แสดงธรรม พระปัญจวัคคีย์ทำอะไร? ก็เป็นผู้ฟังธรรม นี่คือการตอบคำถาม What?

คำว่า What? สามารถตั้งคำถามอะไรได้มากมาย เช่น ทางสายกลางคืออะไร? สุตโต่งคืออะไร? อริยสัจ ๔ คืออะไร? แล้วแต่จะถามอะไร ทีนี้ Where? ที่ไหน? ก็เช่นแสดงธรรมที่ไหน? ตอบได้แล้วว่า ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน กรุงพาราณสี แคว้นกาสิ แคว้นกาสิไม่ได้ระบุไว้ในพระสูตร แต่ว่าตามประวัติศาสตร์ เมืองหลวงคือกรุงพาราณสี นี่คือเมืองหลวง เป็น City ถ้าเป็นภาษาปัจจุบันก็คล้าย ๆ กับบางกอกหรือกรุงเทพฯ กรุงพาราณสีไม่ใช่ชื่อประเทศ แต่เป็นชื่อเมืองหลวง แต่ถ้าเป็นแคว้นหมายถึงประเทศ เป็น country ถ้าเทียบกับปัจจุบันแคว้นก็คือประเทศ เช่น ประเทศไทย ประเทศกัมพูชา ประเทศพม่า เรียกว่า แคว้น บางทีเรียกว่าแคว้น บางทีก็เรียกว่า ประเทศ ในภาษาบาลีก็คือประเทศ เช่น ในปัจจุบันนี้ยังมีอยู่ ประเทศในเอเชียกลาง มีหลาย ๆ ประเทศที่มีร่องรอยของภาษาเดิมของอินเดียอยู่ บางทีคำว่า สถาน ก็เป็นชื่อประเทศ เช่นอัฟกานิสถาน ปากีสถาน เป็นต้น ทุกวันนี้ใช้เป็นชื่อประเทศ ต่อไปคำถาม When? เมื่อไร? แสดงเมื่อไหร่? อันนี้ก็ตอบยาก เพราะว่าสมัยนั้นไม่มีระบบ พ.ศ. ถ้ามีระบบ พ.ศ. ก็จะบอกได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงใน พ.ศ. ๑, พ.ศ. ๒ หรือ พ.ศ. ๓ อาจจะระบุได้อย่างนั้น แต่ว่าคนสมัยนั้นเขายังไม่มีการนับ พ.ศ. ถ้าเขาพูดถึงเรื่องเวลาเรื่องยุคสมัยเขาจะพูดไว้กว้าง ๆ ว่า สมัยหนึ่ง ซึ่งก็ไม่ว่าสมัยไหน เราก็ต้องสันนิษฐานเอาว่า สมัยหนึ่งก็คือพระสูตรนี้แสดงเป็นครั้งแรก ก็คงหนีไม่พ้นพรรษาที่หนึ่งแห่งการประกาศพระศาสนาของพระพุทธเจ้า

ก็พอตอบได้แต่ว่า ส่วนอื่นก็อาจจะตอบยากหน่อย แต่ว่าพระสูตรนี้ตอบไม่ยาก เพราะเป็นพระสูตรแรก ต่อไปคำถาม How? อย่างไร? ก็มีวิธีตอบได้หลายอย่าง เช่น

ถามว่าแสดงธรรมอย่างไร? การแสดงธรรมอย่างไรก็คือเริ่มต้นจากแสดงสุดโต่งสองด้านก่อน จากนั้นก็แสดงทางสายกลางคืออริยมรรค แล้วตามด้วยการตรัสรู้หรือริยสัง ๔ เมื่อดำเนินตามอริยมรรคแล้วก็ได้ตรัสรู้ อันนี้ก็เป็นลำดับดังนี้ (๑) หลีกเลียงสุดโต่งสองด้าน (๒) เดินตามทางสายกลาง (๓) ได้ตรัสรู้ ส่วนตรัสรู้อะไร ก็ตรัสรู้หรือริยสัง ๔ หลีกเลียงสุดโต่งสองด้าน เดินตามทางสายกลาง เมื่อเดินตามทางสายกลางแล้วก็ได้ตรัสรู้ ตรัสรู้อะไร ก็ตรัสรู้หรือริยสัง ๔ เรียงลำดับประมาณนี้ คำถามว่า Why? ทำไม? เหตุผลทำไม? เราสามารถถามทำไม? ได้หลายแง่หลายมุม เช่น ถามว่าทำไม? เกี่ยวกับพระอานนท์ก่อนก็ได้ ถามว่าทำไมพระอานนท์ถึงเริ่มต้นด้วยการกล่าวประโยคที่ว่า ข้าพเจ้าได้สติแบบนี้? ก็ตอบว่า เหตุผลของท่านก็คือเพื่อที่จะไม่ให้คนมากล่าวหาว่าท่านพูดเองเออเอง ท่านมโนเอาเอง ภาษาปัจจุบันนี้ว่า ท่านมโนเอาเองหรือเปล่า? เพื่อที่จะเคลียร์ตัวท่านเองให้บริสุทธิ์ว่าท่านเป็นเพียงผู้นำเอาข่าวสารจากพระโอรุข์ของพระพุทธเจ้ามาบอกที่ประชุมเท่านั้น ท่านไม่ได้ปลอมปนอะไรเข้าไปในนั้นเลย อันนี้คือเหตุผลที่ท่านต้องพูดอย่างนี้

อาจจะมีความถามต่อไปว่า แล้วทำไมถึงเลือกแสดงธรรมแก่ปัญจวัคคีย์แบบนี้ หมายความว่า ทำไมถึงเลือกแสดงสุดโต่งสองด้านก่อนแล้วก็ทางสายกลาง เหตุผลคืออะไร? เหตุผลก็เพราะว่าบริบทสังคัมสมัยนั้น เขามีความเชื่อที่ยืนอยู่ตรงกันข้ามกันระหว่างสุดโต่งสองด้านนี้ จึงต้องการสะท้อนบริบทสังคัมอินเตียสมัยนั้น อีกอย่างหนึ่ง เหตุผลที่สำคัญก็คือ ปัญจวัคคีย์ยังยึดมั่นถือมั่นอยู่ในสุดโต่งด้านทุกกรกิริยาอยู่ ซึ่งเป็นทางที่ผิด อีกอย่างหนึ่ง ต้องการจะบอกว่าสุดโต่งสองด้านนี้ พระองค์เคยผ่านมาแล้ว และมันก็ไม่ใช่หนทาง พระองค์ได้พิสูจน์มาแล้ว จากนั้นพระองค์ก็มาเดินทางสายกลาง คือเรียกได้ว่าเป็นการแสดงธรรมตามอุปนิสัยของผู้ฟังนั่นเอง

พุทธวิธีในการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า มีหลักสำคัญอันหนึ่งก็คือแสดงธรรมให้สอดคล้องกับอุปนิสัยของผู้ฟัง ผู้ฟังโน้มเอียงไปทางไหนมีอุปนิสัยเป็นอย่างไร ก็แสดงธรรมให้สอดคล้องตามนั้น มีบางท่านเปรียบเทียบไว้ว่า พระพุทธเจ้าเปรียบเสมือนนายแพทย์หรือหมอรักษาโรค หมอรักษาโรคจะต้องเริ่มต้นด้วยการวินิจฉัยว่าเขาเป็นโรคอะไร สาเหตุของโรคมาจากอะไร แล้วก็จัดยารักษาโรค กำหนดวิธีการรักษา เพราะฉะนั้น การที่จะแสดงธรรมอะไรก็เหมือนกับการให้ยาแก่ผู้ป่วยจะให้ยาอะไรก็ขึ้นอยู่กับโรคของเขาคือโรคอะไร การแสดงธรรมแต่ละครั้งจึงยึดอุปนิสัยของผู้ฟังเป็นหลัก

เพราะฉะนั้นในแง่นี้อุปนิสัยของพระปัญญาวัคคีย์คือยึดติดเชื่อมั่นเป็นมิจฉาทิฎฐิในทุกกรกิริยา การทรมานตนเอง นี่คือเหตุผลว่าทำไมจึงเริ่มต้นด้วยการแสดงสุดโต่งสองด้านแล้วตามด้วยทางสายกลาง อันนี้คือคำถามถึงเหตุผลว่าทำไม? คำถามว่า “ทำไม” สามารถถามได้ตลอดทั้งพระสูตร ถ้าอยากจะเป็นนักวิชาการท่านบอกมาให้ถามคำถาม ทำไม? ให้มากกว่าคำถามอื่น ๆ เพราะคำถาม ๕ คำถามข้างต้น แม้แต่เด็ก ๆ ก็สามารถตอบได้ เด็กประถม เด็กมัธยมก็พอจะตอบได้ เด็กปริญญาตรีน่าจะตอบได้ แต่ถ้าเป็นคำถามประเภท Why? เป็นคำถามสำหรับคนเรียนบัณฑิตศึกษา ปริญญาโท ปริญญาเอก รวมทั้งครูบาอาจารย์ นักวิจัย ตั้งคำถามประเภททำไม ถ้ามหาเหตุผลชนิดที่ว่า ไม่เห็นไม่ปรากฏคำตอบอยู่ในพระสูตรโดยตรง ไม่มีข้อความใดที่จะตอบคำถามทำไมได้โดยตรง แต่ด้วยสัญชาตญาณและด้วยกำลังสติปัญญาความสามารถของนักคิดนักวิจัยสามารถที่จะคิดหาเหตุผลมาตอบคำถามนี้ได้ ถ้าตอบได้ก็จะเป็นการพัฒนาสติปัญญาที่ลึกซึ้งกว่าคำถามทั่วไป เช่น

เราถามว่า “อริยสัจ” ความจริงอันประเสริฐมีกี่ข้อ? มีกี่อย่าง? อะไรบ้าง? อันนี้ก็คือนำคำถามประเภท What นั่นเอง อริยสัจคืออะไร ก็ตอบได้ง่าย ๆ คือความจริงอัน

ประเสริฐ มีกี่ข้อ? ตอบ ๔ ข้อ อะไรบ้าง? อันนี้ถามแบบนักธรรมชั้นตรี ก็ตอบได้ (๑) ทุกข์ (๒) สมุทัย (๓) นิโรธ (๔) มรรค นี่คือนักธรรมตรี เหมือนถามเด็กประถม แต่ถ้าถามแบบถามเด็กระดับปริญญา คนที่เรียนระดับดอกเตอร์ เรียนปริญญาโท ปริญญาเอก เราจะไม่ถามอย่างนั้น เพราะว่ามันเป็นคำถามเด็ก ๆ เกินไปใคร ๆ ก็ตอบได้ ไม่ต้องเรียนปริญญาเอกก็ตอบได้ เด็กประถมที่เขาได้เรียนเขาก็ตอบได้ว่ามีเท่าไร? อะไรบ้าง? แต่ถ้าเราจะถามให้มันท้าทาย คำถามในวงการวิจัยเขาบอกว่าคำถามอะไรที่จะเป็นคำถามวิจัยสำหรับทำการวิจัย คำถามนั้นจะต้องมีลักษณะท้าทายคือ challenge คำว่า challenge หมายความว่า ถามแบบ challenge ความเชื่อเดิม ๆ ของเราที่เคยเชื่อมาในอดีต หรือความเชื่อเดิมของสังคมที่เคยเชื่อในอดีต และยังเชื่ออยู่ในปัจจุบัน ต้องสามารถ challenge ได้ ทำทลายได้ เช่นถามว่า ทำไมอริยสัจ ๔ ถึงมี ๔ ข้อ อันนี้อาจจะคิดได้หลายตลบถึงจะตอบได้ ทำไมมี ๔ ข้อ มี ๕ ข้อได้ไหม หรือลดลงเหลือ ๓ ข้อได้ไหม ทำไมอริยสัจถึงมี ๔ ข้อ เป็นไปได้ไหม ถ้าอริยสัจจะมี ๕ ข้อก็ได้ ๖ ข้อก็ได้ เป็นคำถามประเภท Why? ทำไม?

อนัตตลักษณะสูตร : ส่วนเนื้อ (พระพุทธเจ้า)

อนัตตลักษณะสูตร: ส่วนเนื้อ (พระพุทธเจ้า)

- รูป ภิกขเว อนัตตา ฯ รูปญจ หิ ภิกขเว อนัตตา อภิวิสฺส น ยิหฺม รูปํ อพาธาย สํวตฺเตยฺย ลพฺภถ จ รูปเ อเว เม รูปํ โหตุ เอวํ เม รูปํ มา อหิสฺสิตี ฯ ยสุมา จ โข ภิกขเว รูปํ อนัตตา ตสุมา รูปํ อพาธาย สํวตฺติน จ ลพฺภติ รูปเ อเว เม รูปํ โหตุ เอวํ เม รูปํ มา อหิสฺสิตี ฯ
- "ภิกขุทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตา ถ้ารูปนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้ รูปนี้ไม่พึงเป็น ไปเพื่ออาพาธ และบุคคลพึงได้ ในรูปว่า 'รูปของเราจะเป็นอย่างนี้ รูปของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้น' ก็เพราะรูปเป็นอนัตตา ฉะนั้น รูปจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และ บุคคลย่อมไม่ได้ในรูปว่า 'รูปของเราจะเป็นอย่างนี้ รูปของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้น'
- "Bhikkhus, form is nonself. For if, bhikkhus, form were self, this form would not lead to affliction, and it would be possible to have it of form: 'Let my form be thus; let my form not be thus.' But because form is nonself, form leads to affliction, and it is not possible to have it of form: 'Let my form be thus; let my form not be thus.'

อีกพระสูตรหนึ่ง เราได้หลักการแล้วว่า โครงสร้างพระสูตรก็มีอยู่ ๓ ส่วน มาที่พระสูตรที่สอง ในประวัติการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า พระสูตรที่หนึ่งก็คือธัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระสูตรที่สองนั้นแสดงใกล้เคียงกันก็คืออนัตตลักษณะสูตร ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมคนเดียว ที่เหลือยังไม่ได้ ดวงตาเห็นธรรมแต่ท่านโกณฑัญญะก็ยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ พอมาฟังพระสูตรนี้ทั้งหมดก็ได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด คำเริ่มต้นนี้เหมือนกันเลย *เอวมเม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ...* แสดงที่เมืองเดียวกัน ที่เดียวกัน คำเริ่มต้นยังเหมือนกัน พระสูตรทั้งสองพระสูตรแสดงที่เดียว แสดงแก่กลุ่มคนกลุ่มเดียวกันด้วย เป็นการย้ายลงไปว่าแสดงครั้งที่หนึ่งแล้วยังบรรลุได้ไม่หมด ยังมี impact น้อย คือได้แค่พระอัญญาโกณฑัญญะคนเดียวที่เหลือยังไม่ก้าวหน้า การแสดงพระสูตรข้างลงไปอีก เรื่องอนัตตลักษณะสูตร พระสูตรที่ว่าด้วยลักษณะของความ

เป็นอนัตตา เพราะฉะนั้น คำขึ้นต้นจึงเหมือนกันทุกประการ คำของพระอานนท์ เหมือนกันทุกประการ เพราะแสดงที่เดียวกันในเวลาไล่เลี่ยกัน แต่ตัวเนื้อหาส่วนที่เป็น body นี้แหละที่ต่างกัน

สรุปง่าย ๆ ให้ฟังว่าส่วนเนื้อหาหรือ body ของอนัตตลักขณสูตร จะพูดเรื่อง ชั้น ๕ คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าเป็นของไม่มีตัวตน ไม่มีอตตา ไม่มีตัวไม่มีตน ไม่มีอตตาที่เที่ยงแท้แน่นอน ก็กระจายชั้น ๕ ออกมา สอนทีละอย่าง ๆ เนื้อหาสาระมีเท่านี้ แค่นี้แสดงให้เห็นว่า ชั้น ๕ เป็นอนัตตาเท่านั้นเอง ใครเข้าใจชั้น ๕ โดยความเป็นอนัตตา มีปัญญารู้แจ้งชั้น ๕ คือด้วยความเป็นอนัตตาหรืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นี้แหละ แบบไตรลักษณ์ ก็ถือว่าปัญญารู้เห็นตามความเป็นจริงแล้ว คือได้บรรลุธรรมแล้ว

ในพระสูตรนี้ พระอานนท์ก็ได้เอาพุทธพจน์ของพระพุทธเจ้ามาแล้วให้ฟังว่า *รูปภิกขเว อนตตา ภิกขุทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตา รูปญจ อิทัง ภิกขเว อตตา อภวิสส* ถ้ารูปนี้จักเป็นอตตาแล้วไซ้ อันนี้เป็นประโยค if clause ในภาษาอังกฤษ ประโยค ถ้า ภาษาอังกฤษเรียก if clause ประโยค ถ้า คือ ถ้า ที่เป็นไปไม่ได้กับ ถ้า ที่เป็นไปได้ แต่ในที่นี้ พระพุทธเจ้ากำลังใช้ประโยคเงื่อนไขที่เป็นไปไม่ได้ “ถ้ารูปนี้จักเป็นอตตาแล้วไซ้ รูปนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหารคือไม่ป่วยไม่ไข้ และบุคคลพึงได้ในรูปว่า รูปของเราจะเป็นอย่างนี้ รูปของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้น ก็เพราะรูปเป็นอนัตตา ฉะนั้น รูปจึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้ในรูปว่า รูปของเราจะเป็นอย่างนี้ รูปของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้น หมายความว่า ถ้ารูปของเราเป็นอตตาแล้ว เราสามารถ control ได้ และมีอำนาจในการที่จะสั่งได้ว่า ให้เป็นอย่างนี้ อย่าแก่ แก่ทำไม มันก็จะไม่แก่ อย่าตาย อย่าตาย มันก็จะไม่ตาย เรา control ได้ แต่เรา control มันไม่ได้ เราบอกว่า รูปจะเป็นอย่างนี้ รูปมันไม่ฟังเรา มันก็แก่ มันเป็นอย่างนั้น อย่าป่วยมันก็จะต้อง

ป่วย นี่คือการที่เรา control ไม่ได้ แสดงว่ามันไม่อยู่ในอำนาจของเรา การไม่อยู่ในอำนาจของเรา ก็คือมันเป็นอนัตตานั้นแหละ

คราวนี้มาดูสำนวนแปล นักวิชาการต่างประเทศท่านหนึ่งแปลไว้ว่า Bhikkhus, form is nonself ฟอรัม (รูป) คืออนัตตา For if, Bhikkhus, form were self ทำไมต้องใช้ were วิเคราะห์ในเชิงภาษาได้ ในภาษาบาลีใช้ อภวิสส กาลาติปัตตวิภัตติ ใครเรียนบาลีมา ทำไมใช้วิภัตติหมวณนี้ ทำไมใช้ tense นี้ เมื่อกี้ยังใช้ is อยู่เลย ทำไมเป็น form were self ถ้าเราเรียนประโยคเงื่อนไข ประโยค if clause มาแล้ว ก็จะมีรู้ว่าถ้าสมมุติอะไรที่สมมุติแล้วมันเป็นไปไม่ได้ เราก็จะใช้ tense เป็นอดีต เป็น were ด้วย แม้ประธานเป็นเอกพจน์แต่ว่ากริยาก็เป็น were เขาเรียกว่า second condition ประโยคเงื่อนไขแบบที่สอง เพราะภาษาอังกฤษจะมีประโยคเงื่อนไข ๔ แบบ มี zero มี first มี second มี third รวม ๔ แบบ

ในที่นี้ ถ้าจำได้ก็คือเป็นแบบที่สอง พระพุทธเจ้าทรงสมมุติว่า ถ้าหากว่ารูปมันเป็นอนัตตา ซึ่งแท้ที่จริงไม่ได้เป็น ไม่มีความเป็นจริง ในโลกความเป็นจริงไม่มีรูปที่เป็นอนัตตา แต่สมมุติขึ้นเฉย ๆ ก็เลยใช้สมมุติที่เป็นไปไม่ได้ก็จะใช้ were ภาษาบาลีกับภาษาอังกฤษคล้ายกันมาก ถ้าใครเรียนบาลีแล้วก็จะเก่งภาษาอังกฤษโดยอัตโนมัติ แต่ถ้าใครเก่งภาษาอังกฤษ ก็จะเก่งภาษาบาลีโดยอัตโนมัติยกเว้นไม่เรียน ต้องเรียนถึงจะเก่ง เรียนเทียบกัน this form would not lead to affliction คำว่า affliction แปลว่าความป่วยไข้ ถ้ามันเป็นอนัตตา ก็จะไม่นำไปสู่ความป่วยไข้ and it would be possible to have it of form และ ก็จะเป็นไปได้ที่เราจะได้ในรูปหรือรูปจะอยู่ในอำนาจของเรา จะสั่งรูปได้ว่า Let my form be thus ขอให้รูปของข้าพเจ้าจงเป็นอย่างนี้ Let my form not be thus ขอรูปของข้าพเจ้าอย่าได้เป็นอย่างนี้เลย เราสามารถสั่งได้ถ้ามันเป็นอนัตตา เราจะสั่งแบบนี้ได้เลย พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่า But

because form is nonself แต่ว่ารูปนี้เป็นอนัตตา form leads to affliction และรูปนี้ก็เกินไปเพื่อความป่วยไข้ and it is not possible to have it of form แล้วก็เกินไปไม่ได้เลยที่จะบังคับบัญญัติรูปได้ว่า Let my form be thus ขอให้รูปของข้าพเจ้าจงเป็นอย่างนี้เถิด let my form not be thus ขอให้รูปของข้าพเจ้าอย่าได้เป็นอย่างนี้เลย อย่างเช่นบางคนขอให้รูปของข้าพเจ้าสวย มันก็ไม่สวยหรอก มันบังคับไม่ได้ ขอให้ข้าพเจ้าอย่าแก่ ก็ไม่ได้ แสดงว่า ความหมายของคำว่า อนัตตา หรือความไม่มีตัวตนในพระสูตรนี้ พระพุทธเจ้าก็จะเน้นไปที่ ไม่ได้อยู่ในอำนาจการบัญชาของใคร เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เหมือนกันนี้ อธิบายอย่างเดียวคือรู้ทุกอย่างเข้าใจทุกอย่าง

อนัตตลักขณสูตร : ส่วนสรูป (พระอานนท์)

อนัตตลักขณสูตร: ส่วนสรูป (พระอานนท์) ๑

- อิทมโวจ ภควา ฯ อุตตมนา ปญจวคฺคิยา ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทฺฯ อิมสฺมิญฺจ ปน เวยยากรณสฺมี ภณฺณมานे ปญจวคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺฺจฺจิสฺสูติ ฯ
- พระผู้มีพระภาคได้ตรัสอนัตตลักขณสูตรนี้จบแล้ว พระปัญจวัคคีย์มีใจยินดี ต่างชื่นชมพระภาสิตของพระผู้มีพระภาค เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเวยยากรณภาสิต นี้อยู่ พระปัญจวัคคีย์ก็มีจิตหลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่น
- That is what the Blessed One said. Elated, those bhikkhus delighted in the Blessed One's statement. And while this discourse was being spoken, the minds of the bhikkhus of the group of five were liberated from the taints by nonclinging.

ต่อมาก็เป็นส่วนสรุปแล้ว หลังจากทีพูดถึงขั้น ๕ ครบทุกอย่างแล้ว มีเนื้อหา รายละเอียดมาก แต่ว่าแกนของพระสูตรอยู่ที่เรื่องขั้น ๕ ทั้งหมด พระอานนท์ก็จะมาสรุปปิดท้ายว่า *อิทมโวจ ภควา...* เหมือนธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า *อิทมโวจ ภควา อุตตมนา ปญจาคคิยา ภิกขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนุํ อิมสมิถย ปน เวยยากรณสมิ ภณฺณมานะ ปญจาคคิยานํ ภิกขุณฺ ออนุปาทาย อาสเวหิ จิตตานิ วิมุจฺจิงสุติ* พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสอนตลัถกขณสูตรนี้จบแล้ว พระปัญจวัคคีย์มีใจยินดี *อุตตมนา* มีใจยินดี ก็ชื่นชอบปลื้มใจในพระธรรมเทศนา ต่างชื่นชมพระภาชิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไวยากรณภาชิตนี้อยู่

คำว่าไวยากรณภาชิต ความหมายก็คือตรัสสอนตลัถกขณสูตรนั้น พระปัญจวัคคีย์ก็มีจิตหลุดพ้นจากอาสวกิเลสทั้งหลายเพราะไม่ยึดมั่น ความไม่ยึดมั่นที่ท่านพุทธทาสมักจะแสดงว่า ธรรมทั้งหลาย ไม่ควริยึดมั่นถือมั่น คำสอนของพุทธเจ้าทั้งหมด ก็คือความไม่ยึดมั่นถือมั่น ท่านอาจจะสรุปจากข้อความตรงนี้ก็ได้ That is what the Blessed One said นั่นคือสิ่งที่พระพุทเจ้าตรัส ตั้งแต่ที่ผ่านมาทั้งหมด Elated อุตตมนา ปลื้มใจ ภิกขุปัญจวัคคีย์ ภิกขุเหล่านั้นปลื้มใจชอบใจในพระภาชิตหรือพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคเจ้า And while this discourse was being spoken ขณะที่พระผู้มีพระภาคเจ้ากำลังแสดงพระธรรมเทศนานี้อยู่ การหลุดพ้นของพระปัญจวัคคีย์นี้หลุดพ้นระหว่างที่พระองค์กำลังแสดงธรรมอยู่ เพราะว่าเนื้อหาในพระสูตรนี้บ่งบอกว่า And while this discourse was being spoken ขณะที่พระผู้มีพระภาคเจ้ากำลังแสดงพระธรรมเทศนานี้อยู่ the minds of the bhikkhus of the group of five were liberated from the taints by nonclinging จิตของภิกขุปัญจวัคคีย์ก็หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย the taints แปลว่า อาสวะ by nonclinging *อนุปาทาย* ความไม่ยึดมั่นถือมั่น ในภาษาบาลี ไม่ยึดมั่นถือมั่น เวลาเรา

บอกว่าจิตหลุดพ้นก็คือหลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลายหรืออาสวะทั้งหลายคือความไม่ยึดมั่นถือมั่นนั่นเอง ถ้ายึดมั่นอยู่ก็จะไม่หลุด เหมือนเราเอามือกำอะไรไว้ เช่น กำโทรศัพท์ไว้ トラบใดที่เรากำมันก็ยังไม่หลุด แต่ถ้าเราปล่อยปุ้มันก็หลุด การหลุดนี้เรียกว่าวิมุตติ วิมูจฺจิสฺสุ หลุดพ้น อันนี้ก็ฝากให้ทุกท่านให้ไปวิเคราะห์ดู

วิเคราะห์อนัตตลักษณะสูตร

วิเคราะห์อนัตตลักษณะสูตร

- Who ใคร?
- What ทำอะไร?
- Where ที่ไหน?
- When เมื่อไร?
- How อย่างไร ?
- Why ทำไม ?

อนัตตลักษณะสูตร นำคำถามครั้ง ๖ คำถามนี้ ถ้าไปวิเคราะห์ดู Who? ใคร? ก็เหมือนเดิม ยังเป็นบุคคลสำคัญกลุ่มเดิมคือพระอานนท์ พระพุทธเจ้า และพระปัญจวัคคีย์ ตอบไม่ยาก What? อะไร? ก็อาจจะเปลี่ยนไปเป็นเรื่องของชั้น ๕ แสดงอะไร? แสดงเรื่องของชั้น ๕ Where? ที่ไหน? ก็ที่เดิม คือป่าอิสิปตนมฤคทายวันเหมือนกัน When? เมื่อไร? ก็เหมือนเดิมคือพรรษาที่ ๑ How? อย่างไร? อันนี้ต่างกันอย่างไร ก็โดยการเอาชีวิตหรือชั้น ๕ ของเรานี้มาแจกแจงที่ละอย่าง แจกแจงเสร็จแล้วก็ให้เห็น

ความเป็นอนัตตา ไม่มีตัวตน รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ Why? ทำไม? ก็อาจจะมีเหตุผลว่า พระปัญญาวิเศษย์ยังมีความยึดมั่นถือมั่นอยู่ แม้จะฟังธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแล้ว ก็ยังไม่หลุดพ้น แสดงว่าก็ต้องยังมีความยึดมั่นถือมั่นอยู่ ในระดับละเอียดอ่อนระดับลึก ๆ ยังยึดมั่นอยู่ ยึดมั่นในอะไร ก็ยึดมั่นในขันธ ๕ นี้ เพราะฉะนั้นก็เลยแสดงขันธ ๕ แสดงให้เห็นว่าเป็นอนัตตา ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา พอคลายความยึดมั่นได้เสียแล้วท่านเหล่านั้นก็หลุดพ้นเป็นพระอรหันต์ เป็นเหมือนพยานบุคคลกลุ่มแรกที่ได้บรรลุธรรมตามพระพุทธเจ้า หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว บุคคลกลุ่มแรกที่ได้บรรลุธรรมก็คือพระปัญญาวิเศษย์

บทสรุป

ทั้งหมดนี้เป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเรื่องการเผยแผ่ หลังจากนั้น ก็ส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาในทวีปต่าง ๆ พระพุทธศาสนาก็แผ่ขยายและก็เกิดการเจริญเติบโตกว้างขวางออกไป นี้เรียกว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดขึ้นของพระสงฆ์เลยทีเดียวได้ เดิมทีจะไม่มีพระสงฆ์มีแต่พระพุทธกับพระธรรม พระสงฆ์เกิดขึ้นเพราะแสดงพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตรและอนัตตลักขณสูตร ดังที่ได้บรรยายมา

จำนวนออกดุษฎี